

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2012

Niina Raita

RUUDUN TAKANA

– sarjakuvan hankinta ja näkyvyys kirjastoissa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Toukokuu 2012 | Sivumäärä: 59

Ohjaaja: Olli Mäkinen

Niina Raita

RUUDUN TAKANA – SARJAKUVAN HANKINTA JA NÄKYVYYS KIRJASTOISSA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Suomen yleisten kirjastojen sarjakuvakokoelmien hankkimis- ja valitsemiskäytäntöjä. Tarkoituksena oli myös löytää tätä kautta hyviä tiedonlähteitä ja hankintakanavia sarjakuva-kirjallisuuden hankkimiselle.

Sarjakuvaa pidetään suhteellisen uutena taidemuotona, vaikka sen edeltäjiä voidaan katsoa olleen jo muinaiset egyptiläiset hautamaalaukset. Maailman ensimmäiseksi varsinaiseksi sarjakuvaksi mainitaan kuitenkin yleensä Richard Felton Outcaultin Yellow Kid, jonka julkaiseminen aloitettiin vuonna 1896. Alkuaikojen mielipide sarjakuvista nuorison turmelijana on muuttunut positiivisempaan suuntaan, ja ajattelu sarjakuvista pelkästään lasten lukemistona on vuosien myötä lähes kokonaan kadonnut.

Opinnäytteeseen liittyvä tutkimus toteutettiin Webropol-sovelluksella tehdyn kyselyn avulla, joka oli avoinna 23.5.-31.6.2011. Kysely oli tarkoitettu kaikille kirjastotyöntekijöille, jotka ovat työssään kosketuksissa sarjakuvien kanssa. Pyrkimyksenä oli ottaa selvää miksi, mistä ja miten kirjastot hankkivat sarjakuvansa ja tietoa niistä, sekä miten arvokkaaksi osaksi kokoelmaa kirjastotyöntekijät kokevat sarjakuvat.

Kyselyn vastauksista voidaan tehdä johtopäätöksiä yleisten kirjastojen sarjakuvan hankinnasta tällä hetkellä. Aineiston hankinnassa ensiarvoisin tiedonlähde on kustantajien luettelot. Vaikka sarjakuvien valitsemiseen menee murto-osa kaikesta hankintoihin käytettävästä työajasta, vastaajilla oli mielestään riittävästi tietoa saatavilla hankintapäätösten tueksi. Tärkeimmäksi perusteeksi tietyn sarjakuvan hankkimiselle kokoelmiin nousi sen tai tekijän yleinen tunnettavuus.

ASIASANAT:

kirjastoaineistot, kokoelmatyö, sarjakuvat, kyselytutkimus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Library and Information Services

May 2012 | Total number of pages: 59

Instructor: Olli Mäkinen

Niina Raita

BEHIND THE FRAME – THE ACQUISITION AND VISIBILITY OF COMIC BOOKS IN LIBRARIES

The objective of this Bachelor's thesis was to study the acquisition and selection of comic books in Finnish public libraries. The aim was to find both good information sources and to examine the acquisition procedures of comics.

Comics are considered a relatively new art form although ancient Egyptian tomb reliefs can be seen as their predecessors. The first actual comic is often referred to be Richard Felton Outcault's the Yellow Kid, which was first published in print in 1896. The opinion that comics have a bad influence on youth has been abandoned and comic books are no longer regarded as only children's reading.

The questionnaire associated to the thesis was executed with Webropol software and it was open during 23.5.-31.6.2011. The survey was meant for all library professionals whose duties include comics. The aim was to discover why, where and how librarians acquire comic books and information about them, as well as to study the personnel's opinions about the significance of comics as a part of the collections.

The results of the study indicate that the most important information sources for acquiring comics are publishers' catalogues. The selection of comic books takes only a fraction of the time librarians use to make acquisitions, but the respondents thought that they have enough knowledge to support their decisions. The popularity of the comic book or the author was the most significant reason for acquiring certain comics for the library collections.

KEYWORDS:

library materials, collection work, comics, survey

SISÄLTÖ

SANASTO	7
1 JOHDANTO	8
2 SARJAKUVAN KEHITYS	9
2.1 Yhdysvallat	10
2.2 Eurooppa	13
2.3 Länsimainen sarjakuva 1990-luvulta eteenpäin	16
2.4 Japani	17
2.5 Suomi	20
3 KAUNOKIRJALLISUUDEN HANKINTA OSANA KOKOELMATYÖTÄ	23
3.1 Aineiston valinta	23
3.2 Internet, e-aineistot ja verkkosarjakuva	25
4 KIRJASTOT JA SARJAKUVA	27
4.1 Menneisyys	27
4.2 Nykyisyys	32
4.3 Yhteenveto	35
5 SARJAKUVIEN HANKINTAKYSELY	36
5.1 Kysely tutkimusmenetelmänä	36
5.2 Kyselyn toteutus	37
5.3 Taustatiedot	38
5.4 Kokoelmatyö	40
5.5 Näkyvyys	46
5.6 Kirjaston kokoelma	47
5.7 Oma kokemus	50
5.8 Yhteenveto	54
5.9 Pohdintaa	54
6 LOPUKSI	56
LÄHTEET	57

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

KUVIOT

Kuvio 1. Kirjasto, jonka puolesta vastaat	38
Kuvio 2. Minkä kokoisessa kunnassa tai kaupungissa kirjastonne sijaitsee?	38
Kuvio 3. Mitä seuraavista kuuluu työnkuvaasi?	39
Kuvio 4. Kauanko olet työskennellyt kirjastoalalla?	39
Kuvio 5. Millainen ammatillinen tausta sinulla on?	40
Kuvio 6. Mistä saat tietoa kirjastoonne hankittavista sarjakuvista?	41
Kuvio 7. Missä määrin koet saavasi tietoa ilmestyvistä sarjakuvista hankintapäätöksien tueksi?	42
Kuvio 8. Kuinka paljon työaika pystyt käyttämään ilmestyvän kirjallisuuden seuraamiseen ja kirjalintojen tekemiseen?	42
Kuvio 9. Millä perusteella valittaviin sarjakuviin päädytään?	43
Kuvio 10. Onko kirjastossanne valittu erillinen työntekijä vastaamaan pelkästään sarjakuvien hankinnasta?	45
Kuvio 11. Oletteko kokeneet ongelmalliseksi joidenkin sarjakuvien sijoituksen?	45
Kuvio 12. Minkä ikäiseksi arvioisit aikuisten sarjakuvakokoelman keskiverron käyttäjän kirjastossanne?	46
Kuvio 13. Onko kirjastossanne ollut (tai onko tulossa) sarjakuviin erikoistuneita teemapäiviä tai näyttelyitä?	46
Kuvio 14. Tilataanko kirjastoonne sarjakuva-aiheisia lehtiä?	47
Kuvio 15. Kuinka monta nidettä aikuistenosaston sarjakuvakokoelmaanne sisältyy?	48
Kuvio 16. Mistä maista lähtöisin olevia sarjakuvia kirjastonne kokoelmaan kuuluu?	48
Kuvio 17. Mistä edellä mainituista maista sarjakuvia on eniten kirjastonne kokoelmissa suomalaisen sarjakuva-aineiston lisäksi?	49
Kuvio 18. Millä kaikilla eri kielillä sarjakuvia on hankittu suomen lisäksi?	49
Kuvio 19. Miten tärkeäksi osaksi kirjaston kokoelmaa koet sarjakuvat?	50
Kuvio 20. Kuinka hyvin tunnet Suomen sarjakuvakenttää?	50

Kuvio 21. Kuinka hyvin tunnet eurooppalaista sarjakuvakenttää?	51
Kuvio 22. Kuinka hyvin tunnet amerikkalaista sarjakuvakenttää?	51
Kuvio 23. Kuinka hyvin tunnet aasialaista sarjakuvakenttää?	52
Kuvio 24. Luetko itse sarjakuvia?	52

SANASTO

Manga	Yleisesti käytetty nimitys japanilaisesta sarjakuvasta. Sisältää useita erilaisia tyylilajeja. (Jokinen 2011.)
Sarjakuva	Harkitussa järjestyksessä olevia rinnakkaisia kuvallisia tai muita ilmaisuja, joiden tarkoituksena on välittää informaatiota tai saada lukijassa aikaan esteettinen vaikutelma. (McCloud 1994.)
Sarjakuvaromaani	Viittaa yleisimmin kokonaiseen pitkään sarjakuva-tarinaan kirjan muodossa. Eng. graphic novel eli ”graafinen romaani”. (Hänninen & Kempinen 1994; Murray 2011.)
Sarjakuvastrippi	Yhden ruuturivin pituinen sarjakuva. Ruutujen määrä on tavallisesti kolmesta neljään. Eng. comic strip. (Hänninen & Kempinen 1994.)

1 JOHDANTO

Kotimaisen sarjakuvan arvostus on nousussa, ja ulkomaalaisia sarjakuvia sekä tuodaan että käännetään todella paljon. Yhä harvempi ajattelee sarjakuvien kuuluvan pelkästään lastenhyllyyn ja kirjastotyöntekijän uusi ongelma onkin hankkia laadukasta sarjakuvaa myös aikuislukijoille. Jos ottaa huomioon myös kääntämättömän (tai englanniksi käännetyn) sarjakuvakirjallisuuden, tarjonnan monipuolisuus voi helposti tuntua ylivoimaiselta. Harva hankinnoista vastaava on kirjallisuuden moniosaaja ja marginaaliin jäävät aiheet, kuten sarjakuvat, valitaan yleisemmin asiakkaiden hankintatoiveiden ja helpoimman saatavuuden mukaan, esimerkiksi suurten kustantajien luetteloista.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli etsiä hyviä tiedonlähteitä ja hankintakanavia sarjakuvakirjallisuuden hankkimiselle. Sarjakuvien ja kirjaston suhteesta on kirjoitettu jonkin verran sekä sarjakuva- että kirjastoalan lehdissä, mutta keskustelu ei ole ollut kovin äänekkästä. Tarkoituksena oli tutkia, millä perusteilla sarjakuvia hankitaan kirjastoon. Tämä toteutettiin tekemällä kyselylomake Webropol-sovelluksella ja lähettämällä siihen linkki, saatekirjeen kanssa, valittujen kirjastojen sähköpostiosoitteisiin. Näin saatiin mahdollisimman kattava otanta ja saatuja tuloksia on mahdollista soveltaa valtakunnallisella tasolla. Tarkoituksena oli ottaa selvää miksi, mistä ja miten kirjastot hankkivat sarjakuvansa ja tietoa niistä, sekä miten arvokkaaksi osaksi kokoelmaa he kokevat sarjakuvat.

Ensiksi opinnäytetyössä käsitellään sarjakuvan historiaa sekä sen kehitystä Euroopassa, Yhdysvalloissa, Japanissa ja Suomessa. Tämän jälkeen tarkastellaan kaunokirjallisuuden hankintaa osana kokoelmatyötä sekä mietitään Internetin ja e-aineistojen tuomia uusia mahdollisuuksia tähän tehtävään. Luvussa neljä käydään läpi kirjaston ja sarjakuvan suhdetta sekä Kirjastolehdestä että Sarjainfossa julkaistujen artikkeleiden pohjalta. Luvussa viisi tutkitaan kyselyn tuloksia ja pohditaan millaisen kuvan ne antavat kirjastojen sarjakuvien hankinnan nykytilasta.

2 SARJAKUVAN KEHITYS

Sarjakuvaa sen nykyisessä asussa pidetään suhteellisen uutena taidemuotona. Kuitenkin McCloud (1994, 10–14) esittää sarjakuvien edeltäjiksi jo muinaisia egyptiläisiä hautamaalauksia sekä Etelä-Amerikan esikolumbiaanisia kuvakirjoituksia. Keskiajan loppuvaiheilla kirjanpainotaidon kehittyttyä pystyttiin tuottamaan kaiken kansan saataville kirjoituksia ja piirroksia, jotka olivat ennen olleet suurimmaksi osaksi rikkaiden viihdettä (McCloud 1994, 15–16). Kunzlen (2011) mukaan nämä alun perin puulaatoilla painetut kuvitetut lehtiset käsittelivät ajankohtaisia aiheita, sekä poliittisia että uskonnollisia, esimerkiksi senaikaisia ihmetekoja, marttyyrien koettelemuksia ja myös syytöksiä eri kansanryhmiä vastaan. Uskonpuhdistuksen ja 1600-luvun uskonsotien myötä erilaiset propaganda ja patrioottiset kuvakertomukset nousivat suosituiksi. Tähän mennessä vaihtelevasti ilmestyneet kuvakertomukset alkoivat vakiintua ulkomuodoltaan ja tyypillisesti sisälsivät kerronnallisen tekstiosion reunustamassa keskeisessä osassa olevaa kuvitusta. (Kunzle 2011.)

Erilaiset satiiri- ja karikatyyrikuvien yleistyivät painotaidon ja -laadun kehittyttyä tarkemmaksi kuparilaattojen käyttöönoton myötä. Englantilainen William Hogarth julkaisi vuonna 1731 kuuden kuvalaatan mittaisen Ilotytön elämä -kuvakertomuksen. Nämä kuparipiirroksia oli suunniteltu katsottaviksi rinnakkain eli kuvasta toiseen jatkuvana sarjana. (McCloud 1994, 16–17; Sabin 2001, 12.) Hogarthin kerronta oli puhtaasti kuvallista ja hän hylkäsi tekstikommentaarien käytön kokonaan. Myös Hogarthin käsitys moraalista oli aikalaisille uusi: päähenkilön tekemiset kuvattiin yleensä myötätuntoisessa valossa ja terävä satiiri kohdistettiin epäonnisia hyödyntäviä yksilöitä vastaan. (Kunzle 2011.)

Nykyaikaisen sarjakuvan isänä voidaan pitää sveitsiläistä Rodolphe Töpfferiä. Hänen 1830- ja 1840-luvuilla tekemät pilapiirrosmaiset ja satiiriset kuvakertomukset käyttivät hyväkseen ruutujaottelua sekä ensimmäistä kertaa Euroopassa sanojen ja kuvien toisistaan riippuvaista yhdistelmää. (McCloud 1994, 17.) Töpffer satirisoi monia aiheita unohtamatta kuitenkaan hauskanpitoa: hän pilkkasi muun muassa nousukkaita, poliittisia agitaattoreita sekä

vallankumouksen paloa. Nämä kertomukset painettiin pieniksi suorakaiteen muotoisiksi, enintään 100 sivua sisältäviksi, albumeiksi. (Kunzle 2011.) Hännisen ja Kemppisen (1994, 8) mukaan Töpffer oli pohtinut omaileimaista ilmaisuaan myös kirjoituksissaan, mutta näki sen vain eräänlaisena harrastuksena ja ajanvietteenä (McCloud 1994, 17).

Vaikka Töpffer itse sekä hänen aikalaisensa vähätelivät hänen kehittämänsä ilmaisumuodon mahdollisuuksia, niin jo 1800-luvun loppupuolella saksalainen Wilhelm Busch vakiinnutti asemansa ensimmäisenä täysin ammattimaisena sarjakuvataiteilijana (McCloud 1994, 17; Kunzle 2011). Hänen tunnetuimmat hahmonsä ovat alaikäiset kujeilijat Max ja Moritz. Busch oli graafisesti hyvin kekseliäs: hänen luomiaan eri tunnetilojen sekä liikkeen kuvaustapoja käytetään sarjakuvailmaisussa vielä nykyäänkin. (Kunzle 2011.)

2.1 Yhdysvallat

Sarjakuvallisen ilmaisun suuri tuleminen alkoi kuitenkin vasta vähän ennen 1900-luvun alkua. Vuosisadan vaihtuessa lukuisissa amerikkalaisissa sanomalehdissä ilmestyi jo sarjakuvia ja amerikkalaisen sanomalehdistön kasvun katsotaankin olevan tärkeä osatekijä sarjakuvan synnyssä. Maailman ensimmäiseksi varsinaiseksi sarjakuvaksi mainitaan yleensä Richard Felton Outcaultin Yellow Kid, jonka julkaiseminen aloitettiin vuonna 1896. Slummielämästä kertova sarja sai huiman suosion ja paljon jäljittelijöitä. (Hänninen & Kemppinen 1994, 8–10.) Yellow Kid vakiinnutti puhekuplan käytön sarjakuvissa ja sen aikalainen, Rudolph Dirksin Katzenjammer Kids (suom. Kissalan pojat), taas otti käyttöön säännöllisen ruutujaottelun. (Kunzle 2011.)

Edeltäjiään vauhdikkaampi seikkailusarjakuva nosti päätään 1930-luvun alussa. Tuolloin vakiintuivat sarjakuvan erilaiset lajityypit, kuten science fiction, fantasia sekä etsivä- että lännensarjat. Ensimmäinen seikkailusarjakuva oli vuonna 1929 alkanut Tarzan, joka maalauksellisella ja realistisella kuvituksellaan erottui aikaisemmin suosituista karikatyyrisistä sarjakuvista. Amerikkalaiset sarjakuvat julkaistiin 1930-luvulle asti sanomalehdissä tai niiden liitteissä humoristisina

sarjakuvastrippeinä. Seikkailusarjakuvien kysyntä sai aikaan pelkästään sarjakuvia sisältävien lehtien muodostumisen ja etenkin supersankareiden seikkailuista kertovista lehdistä tuli erittäin suosittuja. (Hänninen & Kempainen 1994, 13–23; Kunzle 2011.)

Toisen maailmansodan aikana sarjakuvia käytettiin propagandavälineinä ja niitä jaettiin sotaan lähteville sotilaille, joiden mukana supersankarit tulivat myös Eurooppalaisten tietoisuuteen. Vaikka suosittiin puhtoisia ja kaikkivoipia sankareita, sarjakuvalehtien sisältämän väkivallan määrä lisääntyi. (Hänninen & Kempainen 1994, 22–23; Kunzle 2011.) Tuhoisan sodan jälkeen usko voittamattomuuteen hiipui ja supersankareiden suosio sen mukana. Sarjakuvalehtien ja sen ympärille rakentuneen liiketoiminnan menestys kuitenkin jatkui ja kasvoi vauhdilla. Sarjakuvalehdistä tuli yksi Yhdysvaltain tärkeimmistä populaarikulttuurin osa-alueista. (Hänninen & Kempainen 1994, 23.)

Sarjakuvien vastustus alkoi kuitenkin näkyä jo sotavuosina väkivaltaisten sarjakuvien herättämän suuttumuksen myötä. Sarjakuvien moraalista rappiota paheksuneista tahoista yksi näkyvimpiä oli lastenpsykiatri Frederic Wertham. Hän väitti vuonna 1954 ilmestyneessä *Seduction of the Innocent* -kirjassaan nuorisoriikollisuuden kasvun johtuvan sarjakuvien turmiollisista vaikutuksista. Väitettä tuki myös Yhdysvaltain kongressin omat tutkimukset ja kohun myötä sarjakuvalehtiä poltettiin myös julkisesti roviolla. Sarjakuvakustantamot vastasivat tähän luomalla Comics Coden, eräänlaisen itsetarkistusjärjestelmän, joka sensuroi melkein kaiken mitä sarjakuvissa oli sitä ennen saanut esittää. (Hänninen & Kempainen 1994, 24–25; Kunzle 2011.)

1960-luvun nuorisoliikkeitään oman osansa toi underground-sarjakuva, joka ei piitannut Comics Coden kaltaisista sensuurivälineistä. Alun perin omakustanteina tehdyt lehdet käsittelivät huumeita, seksiä ja psykedeliaa, mutta myös yhteiskunnan epäkohtia sosiaalisen kritiikin sekä poliittisen satiirin avulla. Underground oli vastailmiö ajan arvoille ja vetosi etenkin opiskeleviin nuoriin. Underground-lehdistä aloitti uransa myös Robert Crumb, piirtäen yhdessä vaimonsa Aline Kominskyn kanssa. Crumb on yksi underground-sarjakuvan

kekseliäimmistä ja erikoisimmista tekijöistä, jonka teokset kuvaavat satiirisesti hänen elämänsä vaiheita uskottavasti ja kaihtamatta intiimejääkään tuntemuksiaan. (Hänninen & Kempainen 1994, 36–38; Kunzle 2011.)

Pelkästään lasten lukemistona pidetty sarjakuva alkoi 1960-luvun loppupuolella saada akateemistakin arvostusta. Sarjakuvista oli tullut kiinteä osa nuorten älykkäiden aikuisten lukemistoa ja pelkästään aikuislukijoille suunnatut sarjakuvat olivat osa genren aikuistumista. (Kunzle 2011.) Suurin uusi ilmiö sarjakuvien osalta tapahtui 1970-luvulla sarjakuvaromaanin myötä. Termiä pidetään yhdysvaltalaisen Will Eisnerin keksimänä, ja se esiintyy ensimmäisen kerran hänen *A Contract with God* (suom. *Talo Bronxissa*) -sarjakuvakirjassa vuodelta 1978. Murray (2011) toteaa tilauksen tällaiselle kehittyneemmälle sarjakuvamuodolle olleen selvästi olemassa ja 1980-luvulla ilmestykin moni alan klassikkoteoksista. (Hänninen & Kempainen 1994, 39–42.) Yksi ansiokkaimmista sarjakuva-romaneista on Art Spiegelmanin *Maus*, jonka ensimmäinen osa ilmestyi 1986 ja toinen 1991. Spiegelman käy kirjassaan läpi Auschwitzista selvinneen isänsä elämää ja selvittää omaa isäsuhdettaan. Tarinan kuvitus on koruton ja lukija etäännytetään kertomuksen traagisuudesta kuvaamalla natsit kissoina sekä juutalaiset hiirinä. *Maus* oli myös ensimmäinen sarjakuvakirja, joka sai Pulitzer-palkinnon journalistisista saavutuksista. (Hänninen & Kempainen 1994 42; Kunzle 2011.)

Supersankarisarjakuva palasi 1980-luvulla tehokkaammalla lehtien levityksellä sekä pelkästään sarjakuvia myyvien kauppojen määrän nousulla (Hänninen & Kempainen 1994, 44–45). Sarjakuvat ja supersankarit alkoivat olla valtavirtaa ja niiden markkinointiin sekä tuotteistamiseen panostettiin (Sabin 2001, 132–133). Englantilainen käsikirjoittaja Alan Moore ryhtyi tekemään uraa Yhdysvalloissa 1980-luvun alussa aloitettuaan työskentelemään DC Comicsille (Kataisto 2006, 184-185). Moore leikkeli teoksissaan supersankareilla, kuten esimerkiksi *Watchmen* (suom. *Vartijat*) -kirjassaan, jossa eläköitynyt supersankariryhmä palaa jälleen yhteen tutkiakseen ryhmän jäsenen murhaa. Moore, kuten myös ansioitunut sarjakuvataiteilija Frank Miller, uudistivat vanhoja supersankareita ja

kirjoittivat uusia, synkempiä tarinoita muun muassa Teräsmiehelle sekä Batmanille. (Hänninen & Kemppinen 1994, 45.)

1990-luvun alussa Yhdysvaltalainen sarjakuva ala alkoi heikentyä, eikä laadukkaampi sarjakuva päässyt enää esille. Erikoistuneiden sarjakuvakauppojen määrä väheni vuosi vuodelta, ja suuret kustantamot pyrkivät kierrättämään vanhoja suosikkilehtiä ilman uusia ideoita. (Hänninen 2006, 28.) Yhdysvalloissa sanomalehdissä julkaistavien sarjakuvien taso on heikentynyt vuosikymmenien aikana ja sarjakuvalehtienkin tuotanto on alkanut hälyttävästi perustua pelkästään keräilijöille tehtaitujen erikoispainosten myyntiin. (Smylie 2011.)

2.2 Eurooppa

Siinä missä amerikkalainen sarjakuva sai alkunsa sanomalehtien sarjakuva-stripeistä, eurooppalainen vastine olivat lastenlehdissä ilmestyneet runsain yksityiskohdin ja karikatyyrimäisin piirroksin varustetut kuvakertomukset 1800-luvun loppuvuosina. Nämä lastenlehdet kukoistivat lukuisine jatkokertomuksineen ja olivat suosittuja aina ensimmäiseen maailmansotaan asti, mikä hävitti lähes kaiken kuvakertomusten julkaisutoiminnan. Amerikkalaisten sotilaiden 1930-luvulla mukana tulleita sarjakuvia vastaan perinteiset lastenlehdet olivatkin tämän takia varsin puolustuskyvyttömiä. (Hänninen & Kemppinen 1994, 18–19.)

Ensimmäisen sarjakuvan kunnian on Ranskassa saanut Alain Saint-Oganin, vuonna 1925 alkanut, Zig et Puce. Poikakaksikon Zig ja Pucen sekä heidän Alfred-pingviininsä seikkailujen esikuvina toimi muun muassa Yellow Kidin piirtäjän Outcaultin sarjat. Ranskankielisessä sarjakuvassa näkyi melkein heti alusta lähtien huumorin ja seikkailun yhdistäminen. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan pitää belgialaisen Georges Remin, myöhemmin Hergénä tutuksi tulleen, Tintin (suom. Tintti) -sarjakuvia. Katolilaisessa lehdessä ensi esiintymisensä 1929 tehnyt Tintti aloitti uransa matkustamalla koiransa Miloun kanssa Neuvostojen maahan. Ensimmäiset Tintin seikkailut Afrikassa,

Neuvostoliitossa ja Amerikassa kuvaavat hyvin aikansa asenteita ja sisältävät peittelemättömästi ennakkoluuloja, sortoa sekä rasismia. Vasta 1936 ilmestynyt *Le Lotus Bleu* (suom. *Sininen Lootus*) oli ensimmäinen Tintti-sarjakuva, johon oli tehty taustatyötä asiatietojen oikeellisuuden tarkistamiseksi. Tästä taustatietojen paikkansapitävyydestä tulikin pian yksi Tintti-sarjakuvien tärkeimmistä piirteistä. (Hänninen & Kemppinen 1994, 19–27.)

Toisen maailmansodan aikana monet sarjakuvia sisältäneet lastenlehdet lakkautettiin ja Saksassa amerikkalaisten sarjakuvien maahantuonti kiellettiin kokonaan. Vasta sodan jälkeen eurooppalainen sarjakuva alkoi elpyä. Ranskassa 1949 laadittu lastenlehtien sensuurilaki rajoitti amerikkalaisten sarjakuvien maahantuontia ja oli näin erinomainen noste Ranskan omalle sarjakuvatuotannolle. Sarjakuvalehtien kukoistus oli Euroopassakin huipussaan 1950-luvulla ja suosituimmat lehdet sisälsivät useiden erilaisten hahmojen seikkailuja jatkosarjoina. Parhaat näistä jatkosarjoista julkaistiin myös kovakantisina niteinä. Eurooppalaiset sarjakuvat ottivat amerikkalaisia vastineitaan enemmän vaikutteita ja tekivät omaperäisiä versioitaan jo olemassa olevista sarjakuvista. (Hänninen & Kemppinen 1994, 26–32.)

Belgian ja Ranskan lisäksi huomattavia sarjakuvamaita olivat myös Italia sekä Iso-Britannia. Tosin Britanniassa sarjakuvat ovat olleet alusta asti väheksytyä ja toisarvoista lukemista. Etenkin amerikkalaisia supersankarilehtiä ei pidetty älykkäinä, vaan enemmänkin suosiota saivat urheilu- ja sota-aiheiset sarjat. Italiassa taas versioitiin tunnettuja amerikkalaissarjakuvia, kuten *Mustanaamiota* sekä *Tarzania*. Etenkin italialaisten omat versiot lännensarjoista olivat suosittuja sekä kotimaassaan että muuallakin Euroopassa. Tunnetuin esimerkki tällaisesta italialaissarjasta on luultavasti Giovanni Bonellin kehittämä *Tex Willer*. (Hänninen & Kemppinen 1994, 32–33.)

Siinä missä amerikkalaisen sarjakuvan kehitystä rajoitti painostava Comics Code, eurooppalainen sarjakuva sai varttua rauhassa lähes ilman sensuurijärjestelmiä. Seikkailusarjakuvat olivat hyväksytyä viihdettä kaikenikäisille. Osa tekijöistä halusi kuitenkin suunnata työnsä vain aikuisille lukijoille ja koko kansan sarjakuvasta alkoi eriytyä omia pienempiä osa-alueita.

Yhteiskunnallisen kuohunnan aikana 1960-luvulla eurooppalaisessa kuten amerikkalaisessakin sarjakuvassa näkyivät kaikki aikakauden merkit. Se nitoi yhteen seksuaalisen vapautumisen sekä älykkään satiirisuuden, saaden paljon huomiota erityisesti älymystöpiireissä. (Hänninen & Kempainen 1994, 36.)

Uuden aikuisten sarjakuvan edelläkävijämaita olivat etenkin Ranska ja Italia (Kunzle 2011). Ranskalainen Jean Giraud tunnetaan vuodesta 1963 alkaen piirtämästään realistisesta lännensarjasta Blueberry, jonka suosittua tarinaa hän jatkoi alkuperäisen käsikirjoittajan kuoleman jälkeenkin. Giraud teki sarjakuvia myös nimimerkillä Moebius, jonka alla julkaistut teokset ovat surrealistisia fantasiamaisia tieteiskertomuksia. Luultavasti tunnetuin Moebius-sarjoista on Le Garage Hermétique (suom. Jerry Corneliuksen ilmatiivis autotalli), jota Giraud piirsi vuosina 1976-1980. Sarjan tarinat ovat visuaalista ja sanallista dadaa sekä etenevät vailla minkäänlaista johdonmukaisuutta. (Hänninen 2006, 112–115.) Italialaissyntyinen Hugo Pratt oli pitkään sarjakuvaromaanin ainoa pioneeri Euroopassa. Hänen sankarinsa, laivattoman merikapteenin Corto Maltesen, seikkailut ilmestyivät ensiksi 1970- ja 1980-luvuilla italialaisissa ja ranskalaisissa lehdissä tarinoina, joista on myöhemmin koottu paksuja albumeita. (Hänninen & Kempainen 1994, 39.)

1970-luvulla vakiintui monta erilaista sarjallisen taiteen suuntausta, joista eniten lukijoiden vähyydestä kärsi lastensarjakuva. Nuorille ja aikuisille tarkoitettut seikkailusarjakuvat olivat kuitenkin suuressa suosiossa ja ne kehittyivät koko ajan vastaamaan lähes kaikkiin mahdollisiin lukijoiden mieltymyksiin. Osaksi tästä johtuen etenkin vähäpukeisia naisia, väkivaltaa ja fantasiaa yhdistelleet sarjakuvat olivat 1980-luvun loppupuolella myyntitiskien huipputuotteita. Paheksuvalta keskustelulta ei kuitenkaan voitu välttyä ja tämä johtikin sensuuritoimenpiteisiin muun muassa Ruotsissa ja Saksassa. 1980-luvun loppu merkitsi kuolemaa monelle ranskalaiselle sarjakuvalehdelle. Eräs syy tähän oli, että yksittäisten sarjakuvalehtien sijaan lukijat ostivat mieluummin yleensä vähän ajan kuluttua ilmestyvän, samat sarjat sisältävän, kovakantisen kokoelman. Osa sarjakuvataiteilijoista alkoikin tehdä sarjojaan suoraan

albumeiksi ja tapa yleistyi varsin nopeasti. (Hänninen & Kempainen 1994, 47–55.)

1980- ja 1990-lukujen eurooppalaisen sarjakuvan suurimpia nimiä on Enki Bilal. Belgradissa syntyneen, mutta Ranskaan nuorena muuttaneen Bilalin teoksissaan pohdiskellaan valtaa ja sen vaikutuksia. Hyvä esimerkki tästä on vuonna 1983 ilmestynyt Bilalin piirtämä ja Pierre Christinin käsikirjoittama *Partie de Chasse* (suom. Metsästysretki), joka on kertomus yhdeksän itäeurooppalaisen kommunistijohtajan metsästysretkestä Puolan maaseudulla. Kylmän sodan aikaista kahtiajakoa käsitellään hyisen realistisesti eikä vallan tuoma rappio jää epäselväksi. (Jokinen 2006, 70–71.)

2.3 Länsimainen sarjakuva 1990-luvulta eteenpäin

Ranskalainen sarjakuva alkoi elpyä 1990-luvulla ja vuosikymmenen aikana markkinoille ilmestyi uusia sarjakuvakustantajia (Hänninen 2006, 18). Myös Saksassa kiinnostus sarjakuviin lisääntyi ja joinakin 1990-luvun vuosina maassa julkaistujen albumien nimekemäärä kohosi Ranskankin ohi (Jokinen 2006, 23). Sarjakuvasta tuli kansainvälisempi ja myyvimmat sarjat eivät enää tulleet Ranskasta tai Yhdysvalloista. Pienen budjetin ja vähäisen painosmäärän sarjakuville on kehittynyt myös oma lukijakuntansa. (Hänninen & Kempainen 1994, 62.)

Brittiläisen Neil Gaimanin käsikirjoittama fantasiasarjakuva *Sandman* on yksi 1990-luvun keskeisimmistä sarjakuvista. Alun perin amerikkalaisen DC:n julkaisema *Sandman* on kertomus unien maailman valtiaasta jonka monitahoinen kertomus yhdistelee muun muassa erilaisia myyttejä sekä kuuluisia henkilöitä juoneensa. Se on erikoinen sarjakuva siitäkin syystä, että sillä on monta eri piirtäjää, joista osa on varsin kömpelöitä. Piirtäjien rooli on lähinnä saattaa Gaimanin käsikirjoitus kuviksi. Sarjakuvan suosio kertoo myös se, että 1990-luvun alussa Yhdysvaltojen vaipueissa sarjakuvalamaan, *Sandmanin* levikki ei laskenut. (Hänninen & Kempainen 1994, 62; Kataisto 2006, 107.)

Perinteisen strippimuotoisen sarjakuvan haastajaksi kohosi 1990-luvulla uutta julkaisukanavaa hyödyntävä nettisarjakuva. Internet-julkaiseminen mahdollistaa sellaisen luovuuden vapauden, jota aikaisemmin ei ole osattu ajatella mahdolliseksi, ja se on madaltanut sarjakuvan julkaisukynnyksen lähes olemattomaksi. Vaikka ensimmäiset verkkosarjakuvat ilmestyivät jo 1980-luvun puolivälin jälkeen, kuitenkin modernin verkkosarjakuvan menestystarinat syntyivät vasta 1990-luvun lopulla, kuten esimerkiksi Jerry Holkinsin ja Mike Krahulikin nörttihumoria viljelevä Penny Arcade. (Sinisalo 2007, 27; Murray 2011.)

Yhteistä 1990-luvun jälkeiselle tuotannolle on kuitenkin sarjakuvallisen kerronnan uudistaminen. Perinteinen ruutusommittelun sijasta tärkeämpiä ovat piirrokset ja väriyty sekä niiden luomat tunteet. (Hänninen & Kemppinen 1994, 64.) Sarjakuva on muutoksen kourissa, voimakkaasti muuttuvien markkinavoimien sekä kriittisen ja akateemisen huomion muokatessa käsitystä alasta (Smylie 2011). 2000-luku on osoittautunut sarjakuvaromaanin kukoistuskaudeksi ja kirjamarkkinoille on tullut runsaasti uutta materiaalia ja uusia tekijöitä eri maista. Monet sarjakuvaromaanit ovat saaneet tunnustusta ja palkintoja myös sarjakuva-alan ulkopuolisilta tahoilta. Sarjakuvaromaani on saavuttanut samanlaisen monitahoisuuden kuin romaanit, mutta samalla ylittänyt niiden rajoitteet kuvituksellaan, joka on erottamaton osa ilmaisumuotoa olematta pelkästään kuvitettu juoni. (Murray 2011.)

2.4 Japani

Sarjakuva ei ole uusi ilmiö Japanissa. Nykymuotoista sarjakuvaa Japanissa on jo tehty yli vuosisata, ja se onkin luonteva jatkumo pitkälle kuvataide perinteelle. (Sarén 2006, 9.) Japanilaisen sarjakuvan, mangan, tyylin voidaan katsoa alkaneen Hokusain ukiyo-e puupiirroksista vuodesta 1814 lähtien (Kunzle 2011). Kuitenkin nykymuotoisten sarjakuvien malli on Euroopasta lähtöisin. 1800-luvun lopulla Japanissa ilmestyi jonkin verran englannin- ja ranskankielisiä humorilehtiä, jotka olivat tosin tarkoitettu länsimaisille lukijoille. Näillä lehdillä

oli kuitenkin iso vaikutus myös paikallisiin piirtäjiin ja pian vastaavanlaista materiaalia oli saatavilla myös japaniksi. (Sarén 2006, 9).

Sarjakuvia julkaistiin monissa japanilaisissa sanomalehdissä jo 1920-luvulle mennessä. Näiden strippisarjakuvien muodoksi vakiintui aikaisessa vaiheessa neljä päällekkäin sijaitsevaa ja ylhäältä alas luettavaa ruutua. Syy tähän oli japanin kielen painoasun vaatimukset. Sama ruutusommittelu on käytössä edelleen. Nykymuotoinen manga alkoi kehittyä toisen maailmansodan jälkeen, kun Yhdysvaltalaisen miehitysjoukkojen mukana Japaniin kulkeutui myös amerikkalaisia sarjakuvia. (Sarén 2006, 9–10.) Japanilaisen sarjakuvan isäksi nimitetty Osamu Tezuka aloitti uransa vuonna 1947. Tezukan esikuvana toimivat Eurooppalaiset elokuvat sekä Disneyn animaatiot, ja hän käyttikin niistä lainaamiaan tehokeinoja sarjakuvallisen kerronnan uudistamiseen. Tezukan ehkä kuuluisin hahmo on vuonna 1951 luotu Tetsuwan Atomu (eng. Astro Boy). (Hänninen & Kempainen 1994, 57; Sarén 2006, 10.) Kun Osamu Tezuka kuoli 1989, koko Japani suri suuren piirtäjän kuolemaa. 40-vuotisen uransa aikana hän oli piirtänyt yhteensä 150 000 sivua sekä hänen kirjojaan myyty yli 100 miljoonaa. (Kunzle 2011.)

Osamu Tezukan vahva vaikutus näkyi japanilaisen sarjakuvan piirustustyyllissä pitkään. Vasta 1960-luvulla uusien piirtäjien ikäryhmä kehitti realistisemmän tyylin Tezukan voimakkaasti karrikoidun piirrostavan rinnalle. (Sarén 2006, 10.) Mangaa alettiin myös suunnata enemmän myös aikuiselle yleisölle, kuten työtätekeville sekä opiskelijoille (Hänninen & Kempainen 1994, 57). Ensimmäiset pelkästään sarjakuvia sisältävät lehdet perustettiin 1970-luvulla sarjakuvien suosion kasvaessa. (Sarén 2006, 10.)

Japanilaiset sarjakuvat ovat tarkasti kohdennettuja tietyille yleisölle, vaikka suosituimpia mangasarjoja lukevat sukupuoleen katsomatta lähes kaikki. Tyypillisesti mangat luokitellaan kohdeyleisön mukaisesti. Noin 40 % kaikista mangajulkaisuista muodostaa kouluikäisille pojille suunnattu shonen manga. Shonen mangassa tarinat ovat yleensä kevyttä toimintaseikkailua ja piirrostyyli on karrikoitua. Hahmot ovat stereotyyppisiä ja helposti tunnistettavia, sekä niiden ilmeet ja eleet ovat yleensä liioiteltuja. Kerronnassa käytetään myös

paljon hyväksi kuvallisia tehokeinoja, kuten äänitehosteita. Tyttöjen sarjakuvaa kutsutaan taasen nimellä shojo manga. Niissä tarina keskittyy hahmojen ihmissuhteisiin ja sielunelämään. Piirrostyylillä shojo mangassa on koristeellista ja kuviin sisällytetään tunnetiloihin liittyvää symboliikkaa. Monet piirtäjät kuvaavat hahmonsia eteerisen kauniina ja androgyynimäisinä. Sekä shonen että shojo mangasta on myös aikuisemmille lukijoille omat versionsa. Näiden sarjojen piirrostyylit ovat realistisempia ja niissä ei käytetä sarjakuvallisia tehokeinoja niin paljon. Myös sarjojen aihevalinnat ovat erilaisia. (Sarén 2006, 10–14.)

Erilaisia mangalajityyppejä on runsaasti, mutta yksi huomattavimmista on samuraisarjakuva. Kazuo Koiken ja Gozeki Kojiman yhdessä tekemä sarja Kozure Okami on verinen kertomus yksinäisestä samuraista, joka kuljettaa pientä poikaansa mukanaan. Sarjaa julkaistiin Japanissa vuosina 1970-1976 yhteensä 28 osan verran. Se oli myös ensimmäinen japanilainen sarjakuva joka julkaistiin Yhdysvalloissa ja siellä sarja tunnetaan nimellä Lone Wolf and Cub. (Hänninen & Kempainen 1994, 61; Kunzle 2011.) Mangakirjallisuuden klassikoiksi lukeutuu Keiji Nakawan Hadashi no Gen (suom. Hiroshiman poika) sarja, joka perustuu tekijän omiin lapsuusajan kokemuksiin. Sarja sai alkunsa 1970-luvulla ja on yli 2700 sivua pitkä. Sen ensimmäinen osa käsittelee Hiroshiman tuhoa Yhdysvaltojen ydinaseella ja loput sarjasta kertoo tämän jälkeisestä ajasta. (Laine 2006; Vitikainen 2006.)

Japanissa on yleistä mangan, animaatioiden (anime) ja videopelien symbioosi. Mangasarjoista tehdään animea, tai animaatioiden pohjalta sarjakuvia. Usein näistä tehdään vielä videopelejä. (Hänninen & Kempainen 1994, 59; Kunzle 2011.) Japanilaiset sarjakuvat julkaistaan ensin erikoistuneissa sarjakuvalehdissä jatkosarjoina ja näistä suosituimmat sarjat kootaan myöhemmin albumeiksi (Sarén 2006, 14). Sarjakuvalehdet ovat paljon paksumpia kuin länsimaalaiset vastineensa, sisältäen noin 150-350 sivua. Lehdet ovat kuitenkin halpoja, ja sarjat ovat yleensä painettu mustavalkoisina huonolle paperille. (Kunzle 2011.)

Manga eroaa länsimaisesta sarjakuvasta muun muassa piirrostyylin osalta. Japanilaisella sarjakuvalla on yhtenäinen graafinen ulkomuoto, joka paistaa

myös eri sarjakuvapiirtäjien omien tyylien läpi. Hahmot ovat yleensä lapsenomaisia olemukseltaan, suurine silmineen ja villedine hiuksineen. Toinen eroavaisuus on, että siinä missä länsimaissa sarjakuva on hahmokeskeistä, Japanissa sarjakuva on taas tekijäkeskeistä. Kun länsimaissa on keksitty yksi myyvä hahmo, sen ympärille kehitellään tarinoita vuosikymmeniä, niin Japanissa suositutkin sarjat päättyvät parin vuoden julkaisemisen jälkeen ja niiden tekijät kehittävät uudet hahmot sekä tarinan niille. Mangakirjallisuudessa tarinat ovat pitkiä sekä jatkuvajuonisia, ja ne voivat jatkua useita satoja sivuja. Hahmoilla on yleensä myös luonnollinen elinkaari, eli ne kasvavat, vanhenevat ja lopulta myös kuolevat. (Sarén 2006, 15–16.)

2.5 Suomi

Ensimmäisenä suomalaisena sarjakuvana voidaan pitää vuonna 1911 ilmestynyttä Ilmari Vainion Professori Itikaisen tutkimusretki -kirjaa. Sarjakuvamaisesti kerrottu seikkailu etenee yhden kuvan sivuvauhtia. 1900-luvun alusta lähtien suomalaispiirtäjien kuvituksia oli alkanut ilmestyä erilaisissa pilalehdissä ja 1920-luvulla oli varsinkin suomalaisen sarjakuvan kulta-aika. Vuosikymmenen loppupuolella sarjakuvia alettiin julkaista myös sanomalehdissä, eivätkä ulkomaalaiset sarjakuvat vielä olleet rantautuneet Suomeen. Vuonna 1925 osuuskauppaliikkeen Kuluttajain-lehti alkoi julkaista Ola Fogelbergin Pekka Puupää -sarjaa, joka oli ensimmäinen kotimainen säännöllisesti ilmestynyt sarjakuva. Fogelberg piirsi sarjaansa kuolemaansa asti, jonka jälkeen hänen tyttärensä Toto Kaila jatkoi sarjan tekoa vuoteen 1976. Yksinkertaisen Pekka Puupään seikkailut perustuvat väärinkäsityksiin sekä kummelluksiin, ja niistä on tehty myös 13 elokuvaa. (Hänninen & Kemppinen 1994, 66; Jokinen 2002, 15.)

Jo 1930-luvulla amerikkalaisen seikkailusarjakuvan vaikutus alkoi näkyä nuorten sarjakuvatekijöiden töissä. Huumori sai väistyä ja sarjakuvat muuttuivat entistä vauhdikkaammiksi. Myös teksti siirtyi puhekupliin kuvien alapuolelta. Sotavuosien tuotteliaimpia tekijöitä oli Ami Hauhio, jonka sarjakuvia valjastettiin

myös propagandan käyttöön. Hän piirsi erilaisia sarjoja niin lentäjäsankareista kuin rajavartijoista, joista osa jatkui sotien jälkeenkin. (Hänninen & Kempainen 1994, 68; Jokinen 2002, 16.) Hauhion piirtämä ja Reino Helismaan sekä Olavi Kanervan käsikirjoittama sarjakuva Maan mies Marsissa ilmestyi Isku-lehdessä jatkosarjana vuosina 1940-1941. Sarja on hyvä esimerkki Suomessa harvinaisesta tieteissarjakuvasta. (Santikko 2011.)

Ensimmäiset ulkomaisia sarjoja lähes pelkästään julkaisseet sarjakuvalehdet aloittivat 1940-luvun lopussa ja suomalainen sarjakuva alkoi hävitä myös sanomalehtien sivuilta. Tuontisarjakuva oli kotimaista halvempaa sekä kiinnostavampaa. Kansainvälisesti tunnetuin suomalainen sarjakuva on Tove Janssonin ja Lars Janssonin Muumipeikko, joka alkoi vuonna 1954 ilmestyä brittiläisessä Evening News -lehdessä. Muumipeikko-sarjan huumori on lukijaa kosiskelematonta ja oivaltavaa. Sarjaa levitettiin yli 100 lehteen noin 40 maassa. Tove Jansson teki sarjaa vuoteen 1960, jonka jälkeen Lars Jansson jatkoi sarjan piirtämistä vielä 1970-luvun puoliväliin asti. (Hänninen & Kempainen 1994, 68; Jokinen 2002, 16)

Ulkomaiset sarjakuvat hallitsivat suomen markkinoita 1960-luvulle tultaessa. Sarjakuvalehtien määrä oli kasvussa, mutta suomalaisille tekijöille niistä ei löytynyt töitä. (Hänninen & Kempainen 1994, 70.) Vasta 1970-luvun alussa perustettiin sarjakuvalehti Sarjis, jossa julkaistiin vain kotimaista tuotantoa. Sarjiksessa teki ensiesiintymisensä moni myöhemmin tunnettu tekijä. Suomalaisten tekijöiden sarjakuvaa alkoi ilmestyä myös monissa uusissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Suomen sarjakuvaseura perustettiin vuonna 1971, ja 1970-luvulla kotimaisella sarjakuvarintamalla alkoi muutenkin mennä paremmin pop-taiteen ja underground-kulttuurin herättämän kiinnostuksen myötä. Tarmo Koiviston Mämmilä-sarjaa alettiin julkaista vuonna 1975 Me-lehdessä. Vuodesta 1983 alkaen Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä pitkään ilmestyneellä sarjalla oli liki miljoona lukijaa. (Hänninen & Kempainen 1994, 71–73; Jokinen 2002, 16.) Mämmilä on seurannut Suomen rakennemuutosta 1970-luvulta alkaen kohti 1990-luvun lamaa, EU:ta ja globalisaatiota, sekä kuinka nämä vaikuttavat pikkukuntaan ja sen asukkaihin (Laine 2008).

Kemin sarjakuvafestivaalit perustettiin vuonna 1981. Ensimmäisille sarjakuvafestivaaleille osallistui 13 henkilöä ja tapahtuman yhteydessä pidettyyn valtakunnalliseen sarjakuvakilpailuun 27 piirtäjää. Kemin sarjakuvatapahtuman vakiinnuttaessa paikkansa kävijämäärät alkoivat kasvaa sekä sarjakuvakilpailut vetää enemmän osallistujia. Parhaat kilpailutyöt on julkaistu 1982 lähtien sarjakuvakokoelmina. (Porkola 2012.)

Lukuisia omakustannelehtiä syntyi 1970- ja 1980-lukujen taitteessa uuden aallon musiikin innoittamana. Niiden myötä tekijät pystyivät julkaisemaan töitään kustantajista riippumattomasti. (Jokinen 2002, 16). 1980-luku olikin varsinainen pienlehtien sekä omakustanteiden vuosikymmen, ja niitä ilmestyi lähes jokaisessa suuressa kaupungissa. Pienlehdet kasvattivat uusia sarjakuvantekijöitä, ja niissä sai palautetta työstään sekä niiden sivuilla oli tilaa useammankin sivun mittaisille tarinoille. Huomattavin lehti oli Pauli Kallion ja Reija Niemisen toimittama Suuri Kurpitsa, joka oli kehittynyt 1980-luvun loppua kohden maan varteenotettavimmaksi uuden sarjakuvan esilletuojaksi. Suomalaisten sarjojen lisäksi lehdessä esiteltiin erilaisia tyylejä edustavia ulkomaisia tekijöitä. (Hänninen & Kempainen 1994, 73–76.)

Nykysarjakuva on monimuotoista, ja se pystyy tarjoamaan jokaiselle jotakin. Perinteisten itseoppineiden sarjakuvantekijöiden rinnalle on tullut yhä enemmän graafisen suunnittelun tai taidekoulutuksen saaneita tekijöitä. Uusia sarjakuvantekijöitä tulee koko ajan lisää ja heidän myötä kotimainen sarjakuva pysyy vaihtelevana ja elinvoimaisena. (Jokinen 2002, 17.) Joitain poikkeuksia lukuun ottamatta on kuitenkin harvinaista, että suomalainen sarjakuvataiteilija pystyisi elättämään itsensä pelkästään sarjakuvien teolla. Kotimainen sarjakuva on saanut kuitenkin viime aikoina entistä enemmän huomiota Suomessa ja vaikka niiden myyntiluvut eivät välttämättä ole suuria, sarjakuvien omaperäisyyttä kehuaan. Nykysarjakuvien parhaimmistolle on yhteistä vahva sanoma joka tuodaan esille vahvan kuvakielen kautta. (Hänninen 2011, 13.)

3 KAUNOKIRJALLISUUDEN HANKINTA OSANA KOKOELMATYÖTÄ

Alun perin kokoelmien kehittämisen tarkoituksena on ollut toimia siten, että kirjaston valikoima vastaisi asiakkaiden sekä tiedontarpeita ja mielenkiinnon kohteita että kirjaston omia lähtökohtia. Aineiston valinta oli pääosassa kokoelmaa rakentaessa. Kokoelmien kehittämiseen sisältyi monenlaisia toimintoja, kuten esimerkiksi aineiston valinta, kehittämissuunnitelmien teko, budjetin hallinta, kokoelman analysointi ja suhteet kirjaston käyttäjiin. Kokoelmien kehittämisen käsitteistöön tuli 1980-luvulla mukaan kokoelmien hallinta -termi. Tämä laajensi alkuperäistä termiä ja lisää siihen muun muassa päätöksen aineiston varastoimisesta, karsinnasta sekä säilyttämisestä. Kuitenkin kokoelmien kehittämistä ja hallintaa käytetään monesti synonyymeinä toisilleen. (Johnson 2004, Wilén & Kortelaisen mukaan 2007, 26–27.)

Yleisten kirjastojen laatusuosituksen (2010) mukaan hyvän kirjaston kokoelmiin täytyy kuulua monipuolisesti kaunokirjallisuutta ja ajan tasalla pysyvää tietokirjallisuutta, lehtiä, elokuvia, musiikkia sekä muunlaisia tallenteita. Kuitenkin ajanmukaisuuden ja monipuolisuuden lisäksi valikoimassa tulee näkyä myös ajallinen syvyys. Kunnan asukkaiden ikä- ja kielijakauma sekä ammattirakenne on otettava huomioon muodostaessa kirjaston kokoelmaa. Kokoelmaa pitää myös aktiivisesti uudistaa ja sen kehittämistyössä käyttää hyödyksi sekä henkilöstön että asiakkaiden asiantuntemusta. Kokoelmien tasapainoisuutta edesautetaan kokoelma-poliittisilla päätöksillä ja linjauksilla, sekä pienien kokoelmien, kuten esimerkiksi elokuva-, musiikki- ja nuotti-aineistojen, hajaantumista sisällöllisesti estetään. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 47–51.)

3.1 Aineiston valinta

Kaunokirjallisuuden asema yleisissä kirjastoissa on ollut kaksijakoinen. Vaikka se on olennainen osa kirjaston kokoelmaa, asenteet sitä kohtaan ovat

kirjastoissa vaihdelleet laidasta toiseen. Etenkin kaunokirjallisuus on otettu esiin, kun yleistä kirjastoa on haluttu esittää negatiivisessa valossa ja vähätellä sen merkitystä pelkkänä ”romaanilainaamona”. Toisaalta yleisten kirjastojen vahvuutena on pidetty juurikin kaunokirjallisuuskokoelmia sekä niihin liittyvää tietämystä. (Hypén 2006, 13.)

Kirjaston aineistohankintojen tekemistä kirjallisuuden arvottamisen perusteella pidetään nykyaikana ahdaskatseisena. Tästä huolimatta kirjavalintoja tekevät joutuvat päättämään aineiston valinnan perustuen jonkinlaiseen kirjailijan tai teoksen merkityksellisyyteen. Kaunokirjallisuuden valinnassa voidaan kuitenkin ajatella, että hankittu aineisto kuvastaa aikansa kirjallista kaanonia. Kirjastonhoitajan perustaitoihin kuuluvana voidaan pitää tietynlaista kirjallisuuden harrastuneisuutta sekä siihen perehtymistä. Tuomi (2001, 99) listaa kirjallisuudentuntemuksesta seuraavat seikat, joita kirjallisuuden kanssa työskentelevällä hänen mielestään tulisi olla:

- tietämystä julkaisutoiminnasta, tiedottamisesta ja markkinoinnista;
- hänen pitää osata orientoitua kirjallisuuteen lukijan näkökulmasta;
- hänen pitää kyetä teoslähtöiseen analyysiin kirjastoammatillisin menetelmin;
- hänen pitää tuntea kirjailija-teos-lukija -ketju;
- pystyä kytkemään sen eri osa-alueet toisiinsa ja hänen pitää myös tuntea kirjallisuuden kulttuurihistoriallinen merkitys ja paikka.

Siinä missä vanhassa kirjastokulttuurissa asiakkaan oletettiin selailevan hyllyjä ja tekevän sitä kautta löytöjä, täytyy nykyään huomioida se, että useimmat asiakkaat tietävät jo kirjastoon tullessaan, mitä haluavat. Asiakkaan oletetaan olevan kiinnostunut tämän hetken kirjallisuudesta ja saavan siitä tietoa tiedotusvälineiden kautta. Myös kysyntä vaikuttaa kirjaston kokoelmien kehitykseen. Sekä käyttäjien toiveet että kirjaston toimintaympäristö vaikuttavat paljon millaiseksi kokoelma muodostuu. (Tuomi 2011, 88–102.)

3.2 Internet, e-aineistot ja verkkosarjakuva

Internetin kehitys on mahdollistanut erilaisten käyttäjien itse luomien palvelujen muodostumisen, joita ovat esimerkiksi blogit, wikit sekä erilaiset verkkoyhteisöt. Monissa näissä palveluissa käyttäjät voivat luoda itsestään kertovan profiilin sekä lähettää viestejä toisille käyttäjille tai keskustella heidän kanssaan reaaliaikaisesti. Lähes minkä tahansa teeman ympärille pystyy vaivattomasti perustamaan yhteisön, jossa pystyy olemaan vuorovaikutuksessa globaalisti muiden käyttäjien kanssa. (Holmberg ym. 2009, 44–46.)

Vaikka perinteisen kirjan kuolemaa on ennustettu e-kirjojen kehittymisen myötä, kaunokirjallisuus on säilyttänyt asemansa kirjastojen kokoelmissa, sekä sen lainausluvut yleisissä kirjastoissa ovat pysyneet läpi 2000-luvun lähes samansuuruisina (Tuomi 2011, 77). E-kirja on Internetistä ladattava sähköinen teos, joiden lukeminen tapahtuu tietokoneen ruudulta tai e-kirjan lukulaitteelta. E-kirjoja löytyy kirjastojen tietokannoista, mutta niitä voivat hankkia myös yksityiset henkilöt. Tavalliseen kirjaan verrattuna digitaalisen version etuna ovat muun muassa paremmat hakuominaisuudet. (Ellibs 2012.)

Blogi on verkossa toimiva julkaisualusta, jossa käyttäjä voi julkaista kirjoituksiaan. Kuka tahansa voi perustaa blogin sekä julkaista siellä mitä itse haluaa. Lukijat voivat yleensä kommentoida näitä julkaisuja mahdollistaen täten vuorovaikutuksen yleisön sekä tekijän välillä. Uusin kirjoitus on aina sivulla ensimmäisenä ja vanhat blogikirjoitukset keräytyvät kuukausittaisten linkkien taakse. (Holmberg ym. 2009, 48.)

Tulisiko kirjastojen lisätä sivuilleen sekä tietokantaansa linkkejä suosittuihin kirjallisuutta käsitteleviin blogeihin ja sivustoihin? Erilaiset kirjallisuuteen erikoistuneet sivut, kuten esimerkiksi Risingshadow, sopisivat aiheeltaan kirjaston tietokannan sisältöön. Edellä mainittu sivusto on keskittynyt suomenkieliseen fantasiaan ja science fictioniin ja toimii niiden tietokantana sekä ilmoittaa uusien kirjojen ilmestymisestä. Risingshadow'lla on myös englanninkielistä science fiction kirjallisuutta varten samanniminen sisarsivusto.

(Risingshadow 2012.) Vastaavanlaisesti myös monet kirjallisuusblogit, eli blogit joissa julkaistaan yleensä kirja-arvioita, sopisivat hyvin kirjaston sivuille tai jopa linkitettäväksi sopivien kirjojen kohdille tietokantaan.

Erilaisten Internetissä toimivien julkaisualustojen myötä myös sarjakuvien julkaisukynnys on laskenut huomattavasti. Verkkosarjakuvaa voi julkaista kuka tahansa ja mahdollisen lukijakunnan määrä on rajaton. Suosituimpien sarjojen lukijamäärä nousee yli 100 000:lla päivittäin. On myös huomattava, että Internet sarjakuvien lukeminen on lukijan valinta, koska niiden lukeminen vaatii yleensä sarjakuvien kotisivulle tai blogiin hakeutumisen. (Sinisalo 2007, 27–28.) Suomessa sarjakuvantekijöille on oma blogipalvelunsa, sarjakuvablogit.com, joka on Suomen sarjakuvaseuran vuonna 2008 perustama. Sivusto on kehitetty juurikin kuvapainotteisia julkaisuja varten. (Sarjakuvablogit.com 2012.) Monia nettisarjakuvia on myös julkaistu kokoelmakirjoina ja omakustanteina (Sinisalo 2007, 29) ja näitä teoksia voi löytyä myös kirjastojen kokoelmista. Hyviä esimerkkejä suomalaisesta sarjakuvista, jotka ovat alkaneet netistä ja päätyneet kirjankansiin ovat Milla Paloniemen Kiroileva Siili sekä Anni Nykäsen Mummo.

4 KIRJASTOT JA SARJAKUVA

Tässä luvussa tarkastellaan kirjaston ja sarjakuvan suhdetta Kirjastolehdessä ja Sarjainfossa julkaistujen artikkeleiden perusteella. Kaikkia tähän mennessä julkaistuja kirjoituksia ei kuitenkaan käydä läpi. Kirjastolehti on Suomen kirjastoseuran julkaisema ja se on perustettu vuonna 1908 (Sipilä 2009). Sarjainfo on ilmestynyt vuodesta 1972 lähtien ja se on sarjakuva-alan erikoislehti (Suomen sarjakuvaseura 2012).

4.1 Menneisyys

Ensimmäisiä huomioita sarjakuvien sopimisesta muillekin kuin lapsilukijoille alkaa näkyä Kirjastolehdessä 1970-luvun puolivälin jälkeen. Jukka Rislakki (1976, 285) mainitsee Suomessa ilmestyviä sarjakuvalehtiä käsittelevässä artikkelissaan Jymy-lehden, joka sisältää länsimaista ja suomalaista undergroundpiirtäjien materiaalia, eikä suosittele sitä lasten käsiin.

1970-luvun lopulla Kirjastolehti (Sarjakuvat - kuusi näkökulmaa 1978) pyysi kuutta eri alojen asiantuntijaa arvioimaan 22 sarjakuva-albumia ja -lehteä niiden hyödyllisyyden ja vahingollisuuden kannalta. Arvioitaviin sarjoihin sisältyy esimerkiksi Disneyn Aku Ankan, Morris ja Goscinnyn Lucky Luken sekä Gosciny ja Uderzon Asterixin lisäksi myös Bonellin Tex Willer, Leloupin Yoko Tsuno sekä Merzières ja Christinin Valerian. Vaikka artikkeli käsittelee lapsille tarkoitettuja sarjakuvajulkaisuja, antaa se hyvän ajankuvan tällaiseen aineistoon suhtautumisesta. Useimmat asiantuntijat arvostelevat sarjakuvien piirrosjälkeä sekä joidenkin sarjojen väkivaltaisuutta. Myös sarjakuvan asemaa lastenkulttuurissa vähätellään, ja pelätään, että ne opettavat vääriä lukutottumuksia ja jäävät joidenkin lapsien ainoaksi kosketukseksi kirjallisuuteen. Yksi arvioitsijoista ehdottaakin, että lapsi tulisi ohjata sarjakuvien lukemisesta muun kirjallisuuden pariin heti kun lapsen lukutaito on kehittynyt tarpeeksi. Artikkelin ainoa sarjakuviin suurimmalta osalta positiivisesti suhtautuva on Suomen sarjakuvaseuran edustaja Pekka Tuliara.

Pauli Heikkilän (1978, 174–176) artikkeli samassa Kirjastolehden numerossa taasen puolustaa sarjakuvia. Kirjoituksessa harmitellaan sarjakuvien tuomitsemista yleensä kokonaisuudessaan, ja että eniten sarjakuvia paheksuvat eivät tiedä niistä oikeastaan mitään. Kirjoittaja vertaa sarjakuviin kohdistuvaa arvostelua tilanteeseen, jossa koko kaunokirjallisuus tuomittaisiin väkivaltaiseksi pelkästään sotakirjallisuuden suosion takia. Heikkilä ottaa myös esiin suomalaisen sarjakuvan huonon tilanteen. Hyviä kotimaisia sarjakuvataiteilijoita löytyy, mutta sarjakuvien tekeminen ei kannata, koska ulkomainen sarjakuva hallitsee markkinoita. Kuitenkaan kaikkea sarjakuvatuotantoa kirjoittajan mielestä ei kannata kotimaistaa, koska etenkin eurooppalainen sarjakuva on korkeatasoista. Heikkilä peräänkuuluttaa realistisen, yhteiskuntakriittisen sarjakuvan hankkimisen ja julkaisemisen puolesta, ja että hyvän sarjakuvan puolesta kannattaa taistella.

Kirjastolehti julkaisi sarjakuva-erikoisnumeron vuonna 1986, jossa lähes puolet lehdestä sisältää aiheeseen liittyviä artikkeleita. Lehti myös alkaa 15-sivuisella abstraktilla sarjakuvalla, johon on yhdistetty piirroksia monien eri sarjakuvataiteilijoiden teoksista. Hannele Koivunen (1986, 501) kertoo pääkirjoituksessa kuinka suomalaiset sarjakuvantekijät ovat arvostelleet kirjastoa vastahakoisesta suuntautumisesta sarjakuviin sekä etenkin kotimaisten sarjojen vähäisestä tuntemuksesta. Hän toteaa, että kirjastotyössä kuulee vieläkin joskus mietteitä siitä miten lapset voisi kohteliaasti ohjata sarjakuvien maailmasta pois. Koivunen myös pohtii onko kirjastoissa sarjakuvien hankinta yhä välttämättömän pahan -maineessa.

Samaisessa lehdessä on Seinäjoen sarjakuvaseuran silloisen puheenjohtajan Ilpo Lagerstedtin (1986, 506–507) kirjoitus sarjakuvien puolesta kirjastoissa. Kirjoittaja toteaa saman asian mikä mainittiin myös pääkirjoituksessa, että kirjastoilla on heikko tietämys suomalaisista sarjakuvista. Tietoa näistä on kuitenkin saatavilla, eikä aineistoa tulisi hankkia kirjastoihin välinpitämättömästi. Ulkomaisesta sarjakuvasta Lagerstedt mainitsee, että kirjastojen ei tulisi tyytyä ”halpaan massasarjakuvaan”, koska saatavilla on myös parempaa materiaalia. Hän myös nostaa esille, että sarjakuvaa ei tulisi aliarvioida, ja että ne sopivat

lukemistoksi muillekin kuin lapsille tai nuorille. Kirjoittaja ottaa myös kantaa sarjakuvien väkivaltaisuus syytöksiin todeten, että myös perinteisempi kirjallisuus, esimerkiksi dekkarit tai jopa lasten sadut, sisältää väkivaltaa. Lagerstedt pitää sarjakuvien kirjastoon hankkimista satsauksena tulevaisuuteen, koska tämän hetken sarjakuva voi olla seuraavan päivän aarre.

Kai Ekholmin (1986, 510–511) artikkeli kyseisessä lehdessä kertoo taasen sarjakuvien valinnasta. Heti kirjoituksen alussa hän epäilee, että laadukkaan sarjakuvakirjallisuuden ja aikuisten sarjakuvien hankinnassa kirjastoilla on parantamisen varaa. Kirjoittaja on toiveikas, että Enki Bilalin teoksien suomentamisen myötä herää kiinnostus myös avantgardistiseen ja kokeilevaan sarjakuvaan, sekä jännitys, science fiction että eroottisiin sarjakuviin. Hän esittää, että tekijöiden kuten Moebiuksen, Jacques Tardin, Enki Bilalin, Gérard Lauzierin, Robert Crumbin ja Art Spiegelmanin teokset kuuluisivat kirjaston kokoelmiin lähes poikkeuksetta. Uusista kotimaisista sarjakuvatekijöistä hän luettelee Jukka Murtosaaren, Johanna Sinisalon ja Hannu Mänttärin, Juho K. Juntusen, Timo Mäkelän sekä Jorma Pitkäsen. Ekholm kehottaa hankkimaan sekä kotimaista että vieraskielistä sarjakuvaa uskaliaasti.

Kirjastolehdessä esiintyi 1990-luvun alussa sarjakuva-aiheisia kirjoituksia kiitettävästi. Kimmo Rantasen (1992, 210) lyhyt artikkeli arvioi siihen mennessä ilmestyneitä sarjakuvatietokirjoja. Vaikka lista kirjoista ei ole pitkä, kirjoittaja tyytyy näiden yhdessä tuomaan perustietoutteen aiheesta. Yleisteosten lisäksi Rantanen suosittelee myös kirjoja erilaisista sarjakuva-aiheista ja yksittäisiltä sarjakuvantekijöiltä. Jaana Tyrnin (1992, 232–233) kirjoitus arvioi lasten- ja nuortenlehtiä. Mukaan mahtuvat myös sarjakuvalehdet, joiden kirjoittaja toteaa olevan suunnattu nuorille lukijoille. Sarjakuvalehdistä Tyrni keskittyy etenkin supersankari-aiheisiin julkaisuihin. Hän miettii kirjoituksessaan, että tutustuminen näihin supersankareihin ei ole vaivatonta, vaan myös niiden maailma täytyy tuntea. Tyrni myös pohtii, että kaikkea lasten- ja nuorkulttuuriin liittyvää ei välttämättä tarvitse yrittää ymmärtää, vaan hyväksyä erilaiset ilmiöt osaksi sitä.

Ellen Kotasen (1993, 174–175) artikkeli nostaa esiin naistekijöiden sarjakuvaa ja hän on haastatellut kirjoitustaan varten Naarassarjat-lehden päätoimittajaa Kata Koskivaaraa. Lyhytikäiseksi jäänyt Naarassarjat aloitti vuonna 1992 ja sisälsi ainoastaan naisten tekemiä sarjakuvia. Artikkeliki keskittyy naissarjakuvan näkyvyyteen ja historiaan Suomessa. Kirjoituksen loppupuolella käsitellään vähän myös sarjakuvien ja kirjaston suhdetta, johon Koskivaara toteaa, että kirjastojen tulisi tilata ja pitää tallessa suomalaisia sarjakuvalehtiä. Hänen mielestään kirjaston kautta sarjakuva saavuttaa uusia lukijoita. Artikkelin lopussa on lista, johon sisältyy sekä kotimaista että ulkomaista naissarjakuvaa.

Samana vuonna ilmestyi Kirjastolehden numerossa 11 kaksi Ellen Kotasen artikkelia. Ensimmäisessä kirjoituksessa Kotanen (1993, 288–289) tutustuu sekä väkivaltasarjakuvaan että erotiikkaa sisältäviin sarjakuviin, joita hän on lukenut puolen vuoden aikana suuren määrän. Kirjoittaja toteaa, että tällainen niin sanottu aikuisten sarjakuva kiinnostaa eniten nuoria lukijoita, ja että tämän aiheuttama ristiriita pyritään ratkaisemaan sijoittamalla tämä aineisto selkeästi aikuisten puolelle tai jättäen hankkimatta kokonaan. Kotanen huomauttaa, että vaikka hän on lukenut sarjakuvia aikaisemminkin, niin nämä väkivaltaa ja erotiikkaa sisältäneet sarjat ovat vaikuttaneet luotaantyöntäviltiltä. Kuitenkin kirjoittaja huomaa pitävänsä suurimmasta osasta näistä lukemistaan sarjakuvista, ja että ne saivat hänet hyvälle mielelle sekä pohtimaan välillä. Kotasen mielestä visuaalisena mediana sarjakuva kärsii eniten siihen suunnatuista erheellisistä asenteista, joiden takia tietynlaiset asiat tuomitaan suoraan. Juurikin väkivalta ja seksuaalisuus ovat voimakkaasti mielipiteitä jakavia asioita, joten kirjoittaja arvelee, että aineistoa valittaessa on tarkemman tutkimuksen sijaan helpompi sivuuttaa tällainen aineisto täysin. Sarjakuva on kuitenkin monisyinen kokonaisuus, eikä sen sisältöä voi arvioida yksittäisten kuvien kautta, saatikka pelkällä vilkaisulla.

Toisessa Ellen Kotasen (1993, 289–291) kirjoituksessa seitsemän kirjastoalalla työskentelevää henkilöä ja yksi nuoriso-ohjaaja vastaavat kysymyksiin koskien sarjakuvissa esiintyvää väkivaltaa ja seksiä, sekä miten näihin suhtautuu itse ja edustamansa kirjasto. Myös kommentteja seuraavista sarjakuvista pyydettiin:

eri tekijöiden Judge Dredd, Frank Millerin ja Geof Darrowin Hard Boiled, Guido Crepaxin Emmanuelle sekä Milo Manaran Click, Näkymätön tuoksu ja Piilokamera. Artikkeleihin valituista kirjastoammattilaisista osa työskentelee aikuistenosastolla ja osa lastenosastolla. Vastauksien mukaan kirjastoilla ei ole yhtenäistä linjaa sarjakuvien hankkimisesta, vaan melkein kaikki kirjastot tekevät parhaaksi katsomallaan tavalla näiden suhteen. Hankintoja saatetaan arvioida albumikohtaisesti ja suurin osa näistä sarjakuvista sijoitetaan suoraan aikuisten osastolle. Yksi kirjastoista ei hanki väkivaltaa tai seksiä sisältävää sarjakuvaa kokoelmiinsa ollenkaan perustellen kantansa sillä, että tällaisesta kiinnostuneet voivat hankkia niitä itse ja ettei lapsilta tai nuorilta jää puuttumaan mitään, vaikka he eivät tällaisia sarjakuvia lukisikaan. Nuorten sarjakuva-kiinnostus ei kuitenkaan huolestuta suurinta osaa vastaajista, liian moralisoinnin nähdään vain pahentavan asiaa ja lisäksi nuorten oletetaan lukevan vain sellaista minkä kestävät. Judge Dreddia vastaajat komentoivat suosituksi sarjaksi, jota lukevat nuoret ja joskus lapsetkin. Hard Boiledia taasen lukevat nuoret aikuiset, eikä monikaan usko sarjan kiinnostavan alle kaksikymppisiä. Manaran ja Crepaxin sarjakuvista mielipiteet jakautuvat. Osa hankkii vain joitain heidän teoksiaan, osa ei kumpaakaan. Vastausten perusteella Manaraa tunnetaan paremmin kuin Crepax ja hänen teoksiaan hankitaan kirjastoihin enemmän. Kysymyksiin vastannut nuoriso-ohjaaja toteaa, että aikuisten sarjakuvat ovat todenmukaisempia kuin supersankari vastineensa. Siinä missä supersankarit taistelevat toisiaan vastaan vuosia kenenkään loukkaantumatta tai kuolematta, niin hänen mielestään ehkä on hyvä myös, että realistisemmissa sarjakuvissa näytetään, että puukoniskuun kuolee.

Vuosikymmenen lopulla Heikki Jokinen (1997, 128–129) kirjoittaa Kirjastolehdessä sarjakuvien olevan jo hyväksyttyä ja luonnollista aineistoa kirjastoissa. Samat uskomukset lapsiin rappiollisesti vaikuttavana aineistona joilla sarjakuvia ennen parjattiin, ovat saaneet vuorollaan myös televisio, videot, kovaääninen musiikki, tietokonepelit sekä Internet. Jokinen perustelee sarjakuvien olemassa oloa kirjastoissa sillä, että kirjasto rajaa osan asiakkaista pois, jos se ei kata kaikkia kirjallisuuden aloja. Sarjakuva kiinnostaa yhtä lailla aikuis- kuin lapsilukijoitakin. Kirjoittaja toteaa, että nykyään monen kustantajan

huoli on, etteivät lapset lue enää sarjakuvia entiseen malliin, vaan videopelit ja Internet vie suurimman osan heidän vapaa-ajastaan. Lapsille suunnattu sarjakuva on myös kokenut alamäen, kun niiden tekijät ovat siirtyneet aikuisten sarjakuvien pariin. Sarjakuvien kirjastokokoelmiin hankkimisen tärkeys näkyy muun muassa siinä, että pienten kustantajien sarjakuvia on vaikea saada käsiinsä suurten kaupunkien ulkopuolella. Kirjaston hankintakanavat ovat yksityistä lukijaa eriävät ja mahdollistavat näin kotimaisen sarjakuvan esilletuontia. Jokisen mielestä hankittavan aineiston päättäminen voi olla vaikeaa, etenkin jos henkilökunnalla ei ole asiantuntemusta sarjakuvista. Hänen mukaansa kokoelman monipuolisuus on tärkeintä, ja että kaikelle Suomessa ilmestyvälle sarjakuvulle löytyy omat lukijansa. Pelkästään suurten kustantajien valikoimassa ei kannata pitäytyä, vaan kiinnostavia sarjakuvia julkaisevat myös pienkustantamot. Sarjakuva-aiheisista lehdistä Jokinen suosittelee Sarjaria, Suurta Kurpitsaa sekä etenkin Sarjainfoa, jonka lukemista hän pitää tarpeellisena jokaiselle sarjakuvahankinnoista vastaavalle.

4.2 Nykyisyys

Sarjainfo (Sarjakuva kirjastossa - lempilapsi vai lapsipuoli 2000) otti vuosituhannen alussa yhteyttä muutamaan kirjastonhoitajaan ja kysyi heiltä sarjakuvien hankinnan sen hetkisestä tilanteesta kirjastoissa. Artikkelialkaa toteamalla sarjakuvien lainauksen vähentyneen sekä niiden tarjonnan pienentyneen joissain kirjastoissa. Säästöt näkyvät melkein jokaisen kirjaston hankinnassa, mutta ainakin yksi kirjasto mainitsee säästöjen kohdentuvan kaikkeen aineistoon tasaisesti eikä sarjakuva-aineistoa syrjitä. Uutta kotimaista sarjakuvaa suurin osa haastatelluista kirjastonhoitajista kertoo hankkivansa aina sitä tarjottaessa. Asiantuntijoina sarjakuvien hankinnassa käytetään mahdollisuuksien mukaan omia aiheeseen perehtyneitä työntekijöitä sekä asiakkaiden toiveita. Ainoastaan pienen kunnan kirjastonhoitaja tuo esille ongelmansa sarjakuvakokoelman hoidossa, koska resurssipulan takia kokoelman hoito on sarjakuvien osalta jäänyt vähemmälle.

Suomen sarjakuvaseuran kokoelmasta kertova artikkeli ilmestyi Kirjastolehdessä 2006. Ville Hänninen (2006, 26–27) haastatteli kirjoitusta varten seuran kokoelmasta vastaavaa Kalle Hakkolaa. Helsingin Aralis-kirjastokeskukseen on sijoitettu Suomen sarjakuvaseuran kokoelman yli 5000 nimikettä ja tuhansia siihen kuuluvia lehtiä. Seuran kokoelma ylittää jopa Helsingin yliopiston kirjaston valikoiman kotimaisten pienkustanteiden määrässä. Hakkolan mukaan suunnitelmissa on kerätä kokoelmaan kaikki suomeksi julkaistava sarjakuva-aineisto. Kokoelman kasvattaminen on kuitenkin lähes täysin yksityishenkilöiltä ja kustantajilta saatavien lahjoitusten varassa, eikä aineistoa täten pysty johdonmukaisesti hankkimaan. Kotimainen sarjakuva mielletään merkitykselliseksi ja sen osuus kokoelmasta on noin 25 prosenttia. Alun perin vapaaehtoisvoimin ylläpidettyä kokoelmaa on kasvatettu Suomen sarjakuvaseuran perustamisesta, vuodesta 1971, lähtien. Kokoelma lahjoitettiin vuonna 1994 Helsingin kaupunginkirjaston Kirjastokaapelille, mutta palautui takaisin seuran haltuun vuonna 1998, koska kaupunginkirjasto ei kyennyt täyttämään lahjoituksen ehtoja enää. Tämän jälkeen kokoelma on ollut sijoitettuna Taideteollisen korkeakoulun kirjastoon vuodesta 2003 alkaen. Yksi Hakkolan merkittävimmistä projekteista on ollut yhteispohjoismainen NordicComics-sarjakuvaportaali, johon on kerätty aineistoa Suomen sarjakuvaseuran kokoelman lisäksi Tukholman Serieteket-sarjakuvakirjastosta sekä Helsingin kaupunginkirjastosta. Tavallisesta tietokannasta eroten sarjakuvaportalissa teosten sisällöstä kerrotaan enemmän ja Hakkola on sarjakuvaseuran kanssa yhteistyössä myös kehittänyt sarjakuva-aineistolle omaa asiasanastoa, koska normaali kirjastoluokittelu sarjakuville on liian suurpiirteistä. Hakkolan mielestä sarjakuvilla pitäisi olla tunnustettu asema itsenäisenä taiteenlajina sekä oma erikoiskirjastonsa Suomen elokuva-arkiston mallin mukaisesti. Artikkelin lopussa on lista uudehkoista sarjakuvista, jotka kirjoittajan mielestä kuuluisi löytyä kirjastojenkokoelmista, sekä vinkkejä sarjakuvatietokirjallisuudesta hankinnan avuksi.

Japanilaisen sarjakuvan nousua länsimaissa käsitellään Kirjastolehdessä Ville Hännisen (2008, 32–33) toimesta. Hänninen on haastatellut Japan Pop -lehden päätoimittajaa Jari Lehtistä, jonka mukaan japanilainen sarjakuva tarjoaa

jokaiselle jotakin. Tämä ei kuitenkaan näy kotimaan mangatarjonnassa, joka on suurimmalta osalta nuorille suunnattua viihdesarjakuvaa ja Lehtinen huomauttaakin, ettei Suomessa ole ilmestynyt ainuttakaan aikuisille suunnattua mangajulkaisua. Hänen mukaansa japanilaisten sarjakuvien länsimaiden valloitus on tuonut uusia tuulia myös yhdysvaltalaisiin sekä eurooppalaisiin sarjakuviin. Suomessa voimakas mangabuumi on tuonut sarjakuvien lukemisen lisäksi myös kiinnostuksen niiden tekemiseen. Lehtisen mielestä vastaavanlaista sarjakuvan noususuhdannetta on viimeksi koettu 1980-luvulla. Mangaa hankittaessa kirjastoihin Lehtinen toteaa, että eräänlaisena sääntönä voidaan pitää, että lähes kaikki menestysarjat käännetään suomeksi. Hän torjuu ajatuksen jo suomeksi ilmestyneestä tai ilmestymäisillään olevan mangan hankkimisesta vierailta kielillä kokoelmaan. Enemmänkin hän suosittelee hankittavaksi niitä ulkomaisia julkaisuja, joita ei todennäköisesti tule ilmestymään suomeksi. Vaikeus japanilaisen sarjakuvan hankkimisessa on sarjojen jatkuvajuonisuus, jolloin yksittäisten osien hankkiminen ei ole perusteltua tarinoiden jäädessä puolitiehen. Mangan valinnassa Lehtinen kehottaa kuuntelemaan niitä lukevien kirjaston käyttäjien mielipiteitä.

Sarjainfo käsittelee sarjakuvavinkkausta Matti Karjalaisen (2010, 21) kirjoittamassa artikkelissa. Vaikka sarjakuvat ovat olleet suosittua kirjastomateriaalia jo pitkään, niin lasten ja nuorten ajankäytöstä on nykyisin entistä kovempi kilpailu eri harrastusten välillä, jolloin lukeminen yleensä jää helposti toissijaiseksi. Kirjoittajan mielestä opettajien ja muiden kasvatushenkilöiden suuntautuminen sarjakuviin on vieläkin negatiivinen ja hänen haastattelemansa kirjastonhoitaja Jarkko Rikkilän mukaan kuva sarjakuvista yksinkertaisena lukemistona on piintynyt tiukasti kiinni. Vaikka erilaisten koulujen ja kirjastojen yhteistyössä tekemien lukudiplomien tarkoituksena on innostaa lukemaan ja perehtymään kirjallisuuteen, sarjakuvaan niissä törmää vain harvoin. Innostamaan lapsia ja nuoria lukemaan laadukkaita sarjakuvia on yleisten kirjastojen puolesta pestattu sarjakuvavinkkareita, jotka esittelevät aiheen monipuolisuutta. Haastatellun Elina Mustosen mukaan haasteellisuus sarjakuvien vinkkaamisessa on kuvan ja sanan erottamattomuus, joka on vaikea avata kuulijoille ilman projektorin tai

piirtoheittimen kaltaista havainnollistamisvälinettä. Kuitenkin jo yhden sivun tai yhden ruudun näyte voi innoittaa lukemaan, kuten tavallisessa vinkkauksessa lukunäyte. Vaikka vinkkauksia on järjestetty kaikenikäisille, niin etenkin nuorimmille tämä voi olla haastavaa, koska tämän ikäisille lapsille on suomeksi saatavilla vähän laadukasta sarjakuvaa. Otollisimmat vinkattavat ovat kirjoittajan mielestä yläkoululaisia sekä lukiolaisia, sillä nuorille suunnattua aineistoa on paljon saatavilla. Kirjastojen järjestäminen mangatyöpajojen ja muiden sopivien tapahtumien yhteydessä on järjestetty sarjakuvavinkkausta, jolloin esille on myös nostettu lajin klassikoita. Kirjoittaja mainitsee, että yleensä näiden vinkkauksien palaute on ollut positiivista ja joskus vinkkaus on saanut aikaan pienen sarjakuvabuumin oppilaiden keskuudessa.

4.3 Yhteenveto

Mielipide sarjakuvista on muuttunut alkuaikojen nuorison turmelijasta tai pelkästä lasten lukemistosta positiivisempaan suuntaan. Samaten sarjakuvien tekijät ovat muuttuneet (jos ei kaikki, niin ainakin osa) itseoppineista ammatillisen koulutuksen saaneisiin. Viimeiset soraäänit kuuluivat 1980-luvun lopussa, jonka jälkeen sarjakuviin on suurimmalta osalta suhtauduttu kuten muuhunkin kaunokirjalliseen aineistoon. Kirjastolehdeissä julkaistiin sarjakuvaiheisiä kirjoituksia kiitettävästi 1990-luvulla. Niissä käsiteltiin monipuolisesti erilaisia aiheita, kuten tietokirjoja alasta sekä naissarjakuvaa ja väkivaltasarjoja. 2000-luvulla sarjakuva on kokenut uuden nosteen japanilaisen sarjakuvan maihinnousun myötä. Ajattelu sarjakuvista pelkästään lasten lukemistona on vuosien myötä lähes kokonaan kadonnut.

5 SARJAKUVIEN HANKINTAKYSELY

Osana opinnäytetyötä kuului sarjakuvien hankintaa kirjastoissa koskevan kyselytutkimuksen toteuttaminen, joka toteutettiin Webropol-työkalulla. Kysely tarkoitettiin kaikille kirjastotyöntekijöille, jotka ovat työssään kosketuksissa sarjakuvien kanssa. Kyselylomakkeeseen lähetettiin linkki sähköpostin kautta ennalta valittujen kaupunkien kirjastoihin. Saatekirjeessä oli myös pyyntö kirjastoille, että lähettäisivät viestiä eteenpäin lähi- ja yhteistyökirjastoille, jotta mahdollisimman moni vastaisi siihen. Lisäksi linkki kyselyyn oli Kirjastot.fi-sivuston keskustelualueella. Kyselylomakkeen kysymykset oli valittu siten, että niistä saisi mahdollisimman hyvin tietoa muun muassa kirjastojen sarjakuvien valintakriteereistä, kokoelman koosta sekä myös henkilökunnan omista mielipiteistä sarjakuvia kohtaan.

5.1 Kysely tutkimusmenetelmänä

Kyselytutkimus on tiedon keräämiseen ja tarkasteluun tarkoitettu menetelmä, jossa tutkimuksen tekijä (tutkija) laatii sarjan kysymyksiä, jotka esitetään kyselylomakkeen välitykselle vastaajalle (tutkittavalle). Yleisemmin voidaan ajatella, että kyselylomake on mittausväline, jota voidaan soveltaa perinteisten kyselytutkimusten lisäksi monenlaisiin kohteisiin, kuten esimerkiksi palautteenantoon ja psykologisiin testeihin. Olennaista kyselylomakkeessa on myös se, että sen täyttämisen, ja näin ollen tutkimukseen osallistumisen, on oltava mahdollista pelkästään lomakkeen avulla. Esimerkiksi ylimääräiseen materiaalin tai haastattelijan käyttö ei kuulu kyselytutkimuksen piiriin. (Vehkalahti 2008, 11.)

Menetelmällisesti kyselytutkimus kuuluu määrällisen tutkimuksen piiriin. Kysymykset ilmaistaan sanallisessa muodossa, mutta kyselyistä saatavat tulokset ovat pääosin lukuja tai numeroja (tai niiksi helposti muunnettavia), joten monenlaisia menetelmiä voidaan soveltaa niiden käsittelyyn. Edellisen kaltaisia kysymyksiä kutsutaan strukturoiduiksi kysymyksiksi. Usein tarvitaan myös

muussa kuin numeerisessa muodossa olevaa lisätietoa. Tällaisen tiedon keräämiseen sopivat ei-strukturoidut, eli sanalliset, kysymykset. (Vehkalahti 2008, 13.)

5.2 Kyselyn toteutus

Opinnäytteeseen liittyvässä kyselytutkimuksessa tarkoituksena oli tutkia, millä perusteilla sarjakuvia hankitaan kirjastoihin. Kysely oli suunnattu kaikille yleisten kirjastojen työntekijöille, jotka joutuvat työssään tekemisiin sarjakuvien ja niiden hankinnan kanssa. Teknisesti kysely toteutettiin Webropol-työkalulla.

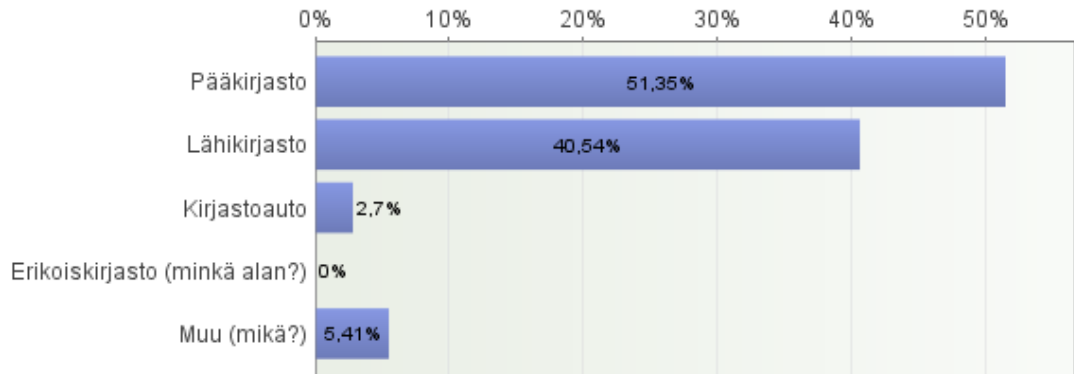
Kyselyn laatimisen aluksi Webropolilla tehtiin lomake, joka koostui etukäteen valmistelluista kysymyksistä. Nämä olivat suurimmalta osin strukturoituja, mutta joukossa oli myös muutama ei-strukturoitu. Kysymykset voidaan jakaa viiteen kategoriaan aiheiden perusteella: taustatiedot, kokoelmatyö, näkyvyys, kirjaston kokoelma ja oma kokemus. Taustatietoja koskevissa kysymyksissä kartoitettiin esimerkiksi vastaajan työkokemusta kirjastoalalta sekä kirjaston, jonka puolesta vastataan, kokoa. Tarkempia henkilötietoja yms. ei katsottu tarpeelliseksi kysyttävän.

Kokoelmatyökategorian kysymykset ovat erityisen tärkeitä tutkittavan aiheen kannalta. Osiossa pyrittiin selvittämään miten sarjakuvia käytännössä kirjastoihin hankitaan, eli muun muassa tietolähteet, ajankäyttö ja valintaperusteet.

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 38 henkilöä ajalla 23.5.-31.6.2011. Määrää voidaan pitää sellaisena, jonka perusteella pystytään päättämään piirteitä sarjakuvien hankinnasta yleisissä kirjastoissa, joten kyselyn osalta päästiin tavoitteeseen.

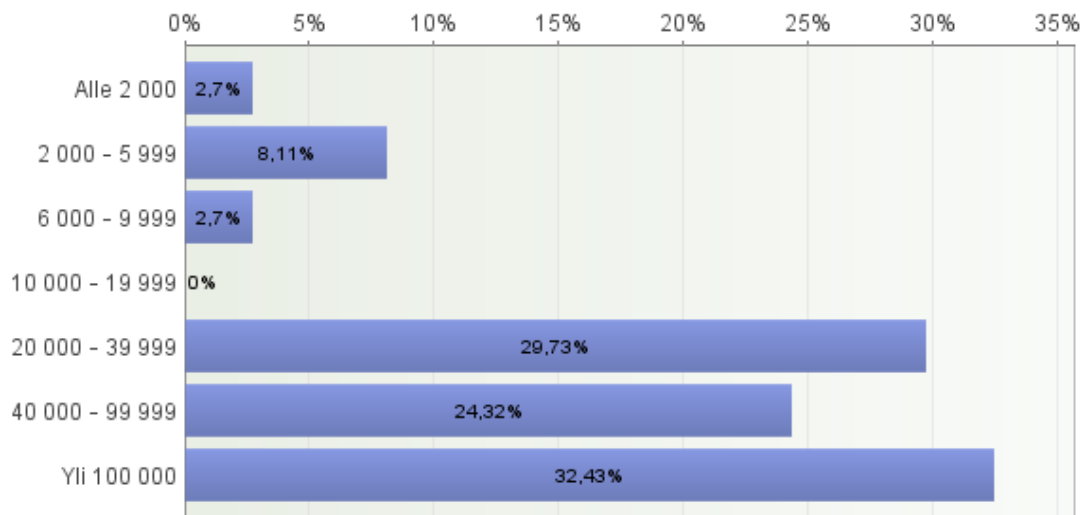
5.3 Taustatiedot

Suurin osa kyselyyn vastanneista työskenteli pää- (50 %) sekä lähikirjastoissa (40 %). Lisäksi kaksi henkilöä työskenteli kirjastoautossa. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Kirjasto, jonka puolesta vastaat.

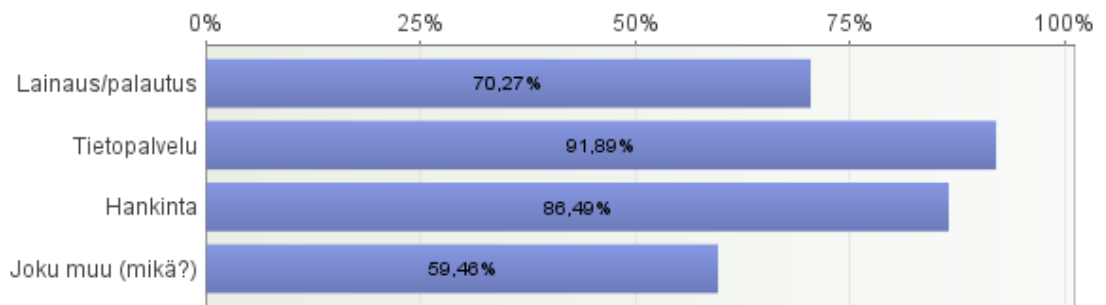
Edellä mainituista kirjastoista 32 % sijaitsi yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, 40 000 - 99 999:n kunnissa 24 % sekä noin 43 % edellisiä asukasmäärältään pienemmissä kunnissa. Kuviossa 2 on esitetty vastaajien kirjastojen sijaintipaikan asukasmäärän perusteella.

Kuvio 2. Minkä kokoisessa kunnassa tai kaupungissa kirjastonne sijaitsee?

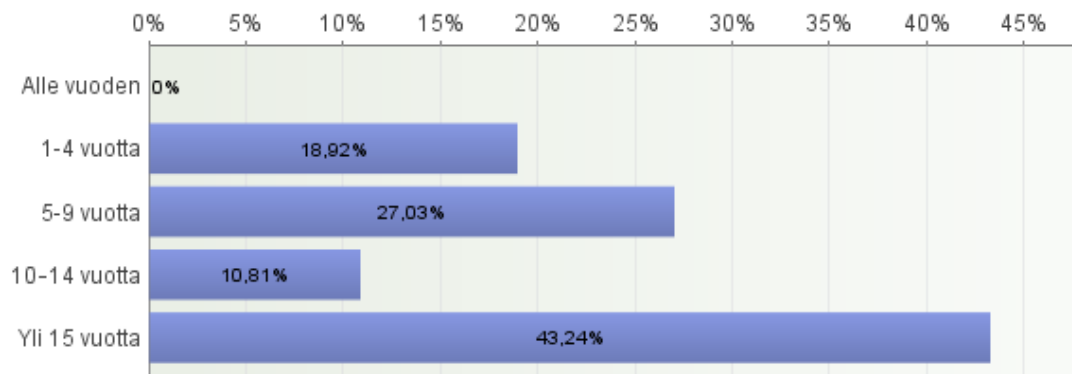
Työnkuvaa kysyttäessä vastaajista suurin osa mainitsi kirjaston arkeen kuuluvat tehtävät: lainauksen ja palautuksen, tietopalvelun ja aineiston hankinnan (Kuvio

3). Lisäksi kysymykseen tuli huomattavasti avoimia vastauksia, jotka kertovat kirjastotyöntekijöiden monipuolisista toimenkuvista. Esimerkiksi erilaiset hallinnolliset ja johtamiseen liittyvät tehtävät mainitsivat yhdeksän henkilöä. Myös monenlaisien tapahtumien, kuten muun muassa kirjavinkkauksien, järjestäminen sekä niistä tiedottaminen sisältyivät kahden toimenkuvaan.

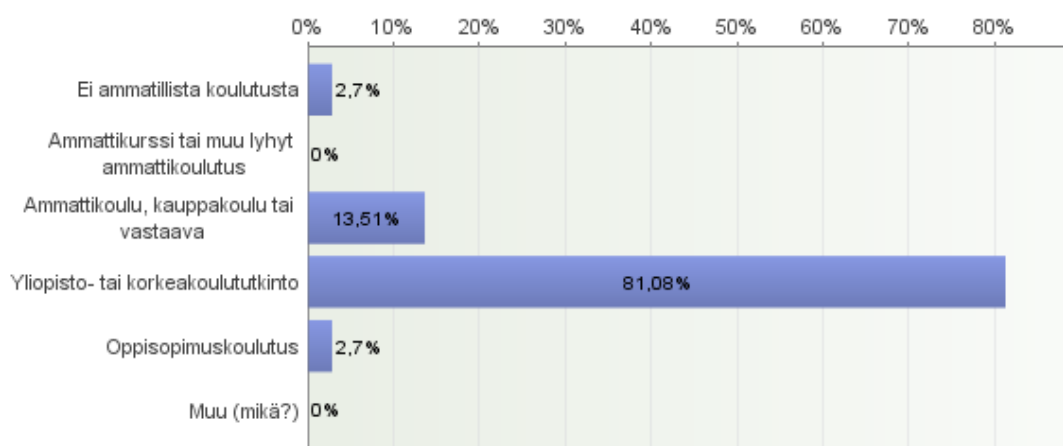
Kuvio 3. Mitä seuraavista kuuluu työnkuvaasi?

Kyselyn perusteella vastaajilla on erilaisten työnkuvien lisäksi runsaasti työkokemusta kirjastoalalta. 43 % vastaajista on työskennellyt yli 15 vuotta kirjastoalalla, ja iso osa 5-9 tai 10-14 vuotta. Alle vuoden työkokemusta ei ollut kenelläkään vastaajista. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Kauanko olet työskennellyt kirjastoalalla?

Yli 80 % vastaajista oli taustaltaan yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Ammattikoulu, kauppakoulu tai vastaava -taustaisia oli seuraavaksi eniten, 13,5 %. Joukossa oli myös yksi oppisopimuskoulutuksen saanut sekä henkilö ilman ammatillista koulutusta. (Kuvio 5.)

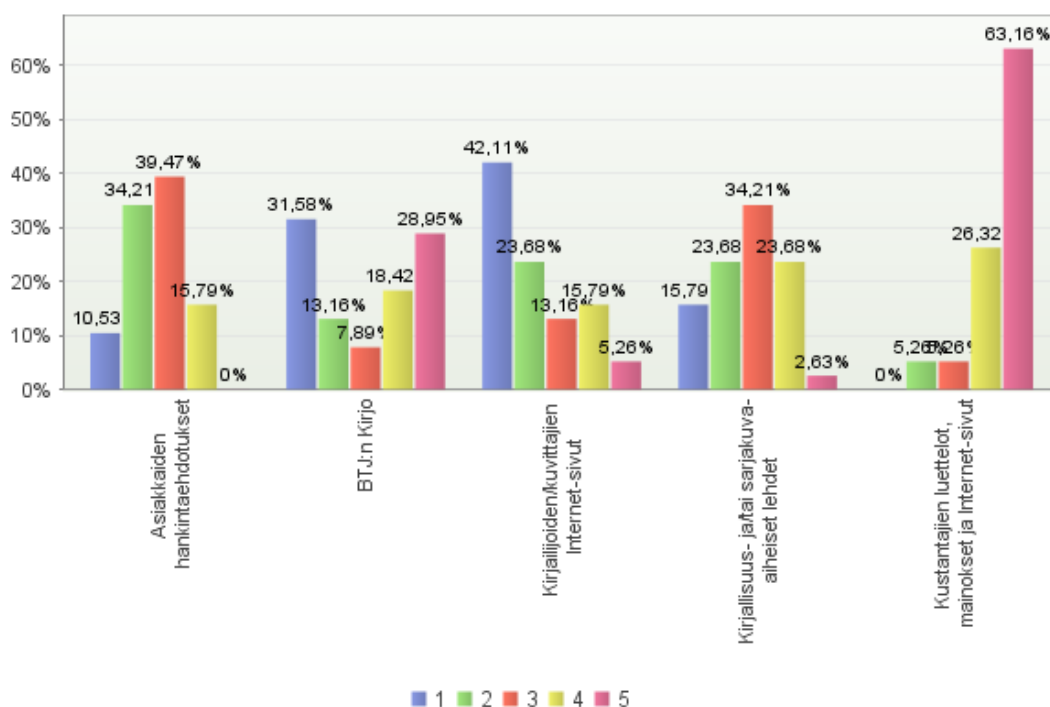
Kuvio 5. Millainen ammatillinen tausta sinulla on?

5.4 Kokoelmatyö

Vastatessa kysymykseen tietolähteistä, joita käytetään sarjakuvia hankkiessa, vastaajien tuli arvottaa annetut tietolähteet asteikolla 1-5. Tällöin 1 tarkoittaa, ettei tietolähdettä käytetä ollenkaan ja 5 on eniten käytetyin. Tietoa kirjastoon hankittavista sarjakuvista vastaajat saivat eniten kustantajien luetteloista, mainoksista ja Internet-sivuilta. Sekä asiakkaiden ehdotuksilla että kirjallisuus- ja/tai sarjakuva-aiheisilla lehdillä on myös tärkeä osa sarjakuvien hankinnassa. Vähiten käytetty tietolähde on kirjailijoiden/kuvittajien Internet-sivut. (Kuvio 6.)

Edellä mainittujen tietolähteiden lisäksi kysyttiin muita hankinnan apuna käytettäviä lähteitä sekä onko jonkin niistä erityisen toimivaksi havaittu. Internet nousi suosituimmaksi tietolähteeksi, ei-tutuista nimikkeistä haetaan Googlella tietoa ja erilaiset keskustelupalstat, portaalit, esimerkiksi kvaak.fi, sekä blogit, kuten Kraivud Komiks, mainittiin usein. Yhdysvaltalaisen verkkokauppa Amazonin myydyimpien kirjojen listaa käytetään avuksi vieraskielisten sarjakuvien hankinnassa. Myös kustantajien omat Internet-sivut sekä Wikipedian artikkelit koettiin hyödyllisiksi.

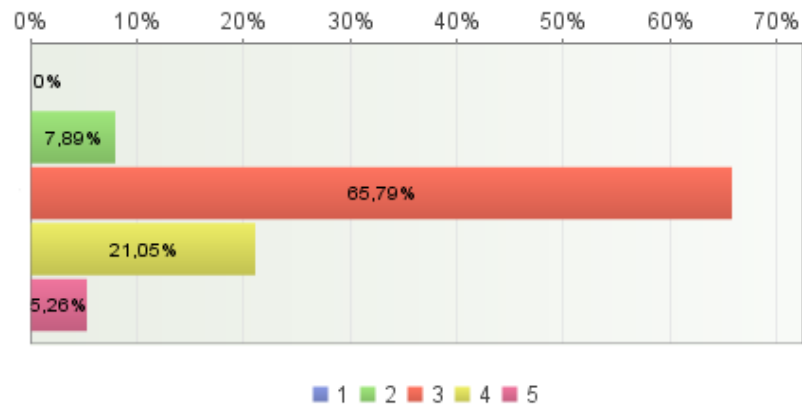

Kuvio 6. Mistä saat tietoa kirjastoonne hankittavista sarjakuvista?

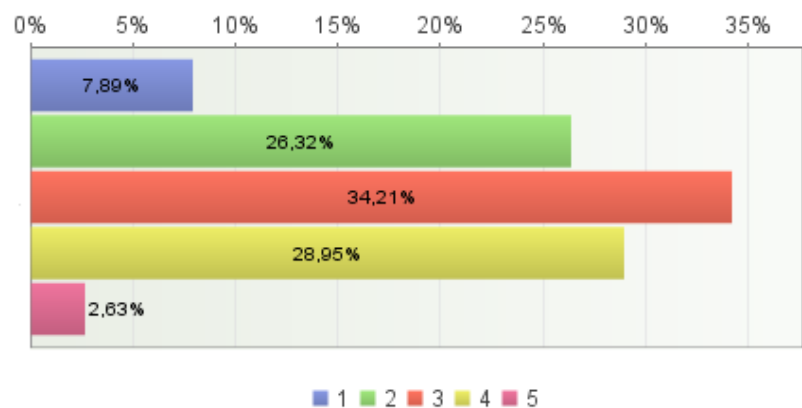
Toiseksi suosituin tiedonlähde oli erilaiset sanoma- ja aikakauslehdet ja niissä ilmestyvät sarjakuva-arvostelut. Vinkkejä hankintaan löytyy niin ulkomaisista kuin kotimaisista lehdistä, erityisesti mainittuja olivat Suomen sarjakuvaseuran julkaisema Sarjainfo, Helsingin Science Fiction Seuran Tähtivaeltaja sekä englantilaiset Neo-magazine ja SFX-lehti. Näissä lehdissä yleensä käsitellään myös marginaalisempaa sarjakuvaa, josta ei välttämättä löydy tietoa suurien kustantajien luetteloista. Osa vastaajista koki hyödylliseksi kirjakauppojen kirja- ja lehtivalikoiman selailun. Muilta kirjastoilta saatiin apua muun muassa selailemalla kirjastojen kirjahyllyjä ja käymällä läpi lainaustilastoja. Tämän lisäksi kollegoiden asiantuntijuuteen ja heidän vinkkeihinsä turvauduttiin myös. Toiset vastaajista luottavat omaan harrastuneisuuteensa ja seuraavat omatoimisesti sarjakuva-alan kehitystä.

Seuraavat kolme kysymystä koskivat sarjakuvien hankintapäätöksiin vaikuttavia olennaisia resursseja: käytössä olevan tiedon ja työajan määrää. Vastausten perusteella tietoa oli sopivasti saatavilla; ainoastaan n. 8 % ilmoitti, että informaatiota oli niukasti ilmestyvistä sarjakuvista. Loppujen mukaan tietoa oli vähintäänkin riittävästi. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Missä määrin koet saavasi tietoa ilmestyvistä sarjakuvista hankintapäätöksiä tueksi?

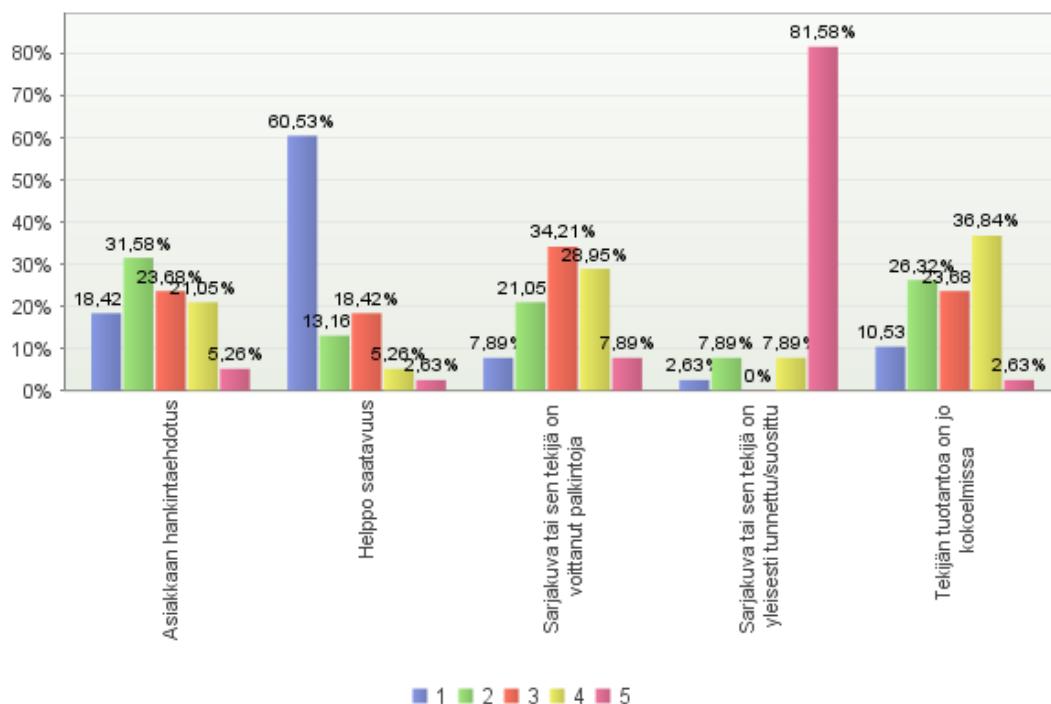
Käytössä olevan työajan määrässä oli kuitenkin hieman enemmän hajontaa. Ensiksi kysyttiin yleisesti, kuinka paljon vastaajien on mahdollista käyttää aikaa ilmestyvän kirjallisuuden (ei siis pelkästään sarjakuvien) seuraamiseen ja kirjalintojen tekemiseen. Kysymyksen vastausjakauma kertoo, että yhdellä kolmasosalla ei ole paljoakaan aikaa käytettävissä kirjalintoihin perehtymiseen, mutta noin 66 prosentilla aikaa on sopivasti. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuinka paljon työaikaa pystyt käyttämään ilmestyvän kirjallisuuden seuraamiseen ja kirjalintojen tekemiseen?

Toiseksi työaikaan liittyen kysyttiin, kuinka paljon edellä mainitusta kirjallisuuden hankkimiseen varatusta ajasta käytetään sarjakuvien seuraamiseen ja valitsemiseen. Suurimman määrän mainintoja sai 5-10 %. Loput vastaukset olivat yksittäisiä mainintoja kolmen ja sadan prosentin väliltä. Näistä kahdesta työaikaa koskevien kysymysten vastauksista voidaan päätellä, että sarjakuva-

aineiston kehittämiseen ei ole paljoakaan aikaa kirjaston arjessa. Kuitenkin asia voidaan nähdä myös myönteisesti, jos ajan lisäksi otetaan huomioon tiedon määrä, joka oli vastaajilla. Suurella osalla (92 %) kyselyyn vastanneista oli tietoa riittävästi sarjakuvien hankintapäätösten tueksi.

Kuvio 9. Millä perusteella valittaviin sarjakuviin päädytään?

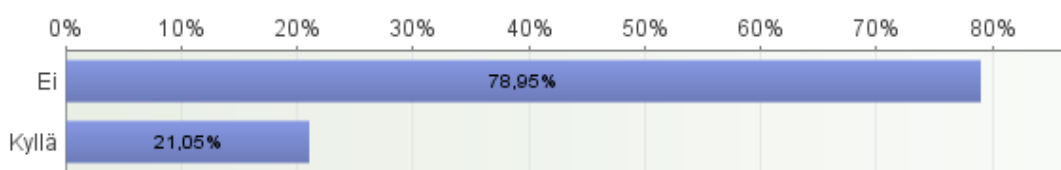
Sarjakuvien hankintaa ja näkyvyyttä kirjastoissa kartoittaessa on hyödyllistä tietää käytettävissä olevien resurssien lisäksi, millaisia valintaperusteita sarjakuvien hankkimisessa käytetään. Ensiksi pyydettiin asettamaan tärkeysjärjestykseen viisi valintaperustetta, joilla hankittaviin sarjakuviin päädytään. Asteikkona oli yhdestä viiteen, jossa 1 tarkoitti "ei merkitystä" ja 5 "suurin merkitys". Asetetut valintaperusteet olivat: asiakkaan hankintaehdotus, helppo saatavuus, sarjakuva tai sen tekijä on voittanut palkintoja, sarjakuva tai sen tekijä on yleisesti tunnettu ja tekijän tuotantoa on jo koeloimissa. Selkeästi tärkeimpänä vastaajat pitivät sarjakuvan (tai sen tekijän) tunnettavuutta, koska lähes 82 % mainitsi sen tärkeimmäksi valintaperusteeksi. Myös vähiten tärkeässä valintaperusteessa vastaukset keskittyivät yhteen vaihtoehtoon, joka oli "helppo saatavuus". Loppujen kolmen valintaperusteen tärkeysjärjestys

jakaantui tasaisesti ei-ääripäitä edustavien vaihtoehtojen (2, 3 ja 4) välille. (Kuvio 9.)

Seuraava kohta oli valintaperusteisiin liittyvä avoin kysymys, jolla pyrittiin saamaan mukaan myös syyt, jotka eivät sisältyneet edellisen kysymyksen vaihtoehtoihin. Kysymys kuului: "onko edellä mainittujen valintaperusteiden lisäksi muita syitä sarjakuvien hankkimiselle kirjastossanne?". Vastauksissa esille nousi esimerkiksi seuraavanlaisia huomioonotettavia seikkoja:

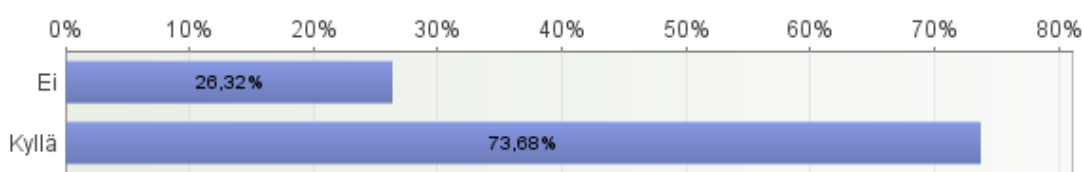
- teoksen tai tekijän paikallisuus,
- meneillään oleva projekti, jossa tarkoituksena hankkia tavallista enemmän sarjakuvia,
- kokoelman puutteet ja monimuotoisuuden säilyttäminen,
- lainausmäärät,
- hankinnoista päättävän oma harrastuneisuus,
- teoksen arvostelut,
- asiakaskunta,
- muiden kirjastojen lainausmäärät.

Etenkin lainausmäärät ja asiakaskunta vaikuttivat perusteluilta joita käytetään paljon hankintapäätöksiä tehdessä. Lainausmäärien osalta tämä tarkoittaa sitä, että jos tietyn tekijän tai genren aineistoa lainataan vähän, niin sitä ei hankita lisää. Vastaavasti tiheään lainattuja teoksia saatetaan hankkia lisää. Asiakaskunnan huomioiminen liittyy vahvasti lainausmääriin, eli jos kirjaston asiakkaat eivät lainaa paljoakaan sarjakuvia, ei kokoelmaa koeta tarpeelliseksi kasvattaa. Jos taas asiakkaat ovat kiinnostuneita sarjakuvista, niin saatetaan hankkia myös teoksia vähemmän tunnetuilta tekijöitä. Esimerkiksi eräs vastaaja kertoi, että hänen edustaman kirjaston asiakaskuntaan kuuluu paljon media-alan opiskelijoita, joita kiinnostavaa marginaalisempaa sarjakuvaa hankitaan kirjaston kokoelmiin. Toinen vastaaja ilmoitti, että kielten opiskelijoille hankitaan vieraskielistä sarjakuvaa.

Kuvio 10. Onko kirjastossanne valittu erillinen työntekijä vastaamaan pelkästään sarjakuvien hankinnasta?

Toiseksi viimeisessä kysymyksessä aiheena oli, onko kirjastossa valittu erillinen työntekijä vastamaan sarjakuvien hankinnasta, ja avoimena jatkokysymyksenä kysyttiin ratkaisun toimivuutta. Vastaajien kirjastoista noin 79 % ei ollut sarjakuvien hankintaan erikoistunutta työntekijää ja kahdeksassa oli (Kuvio 10). Kaikissa näissä kahdeksassa kirjastossa järjestely oli todettu toimivaksi, eikä lisäkommentteja asiasta saatu.

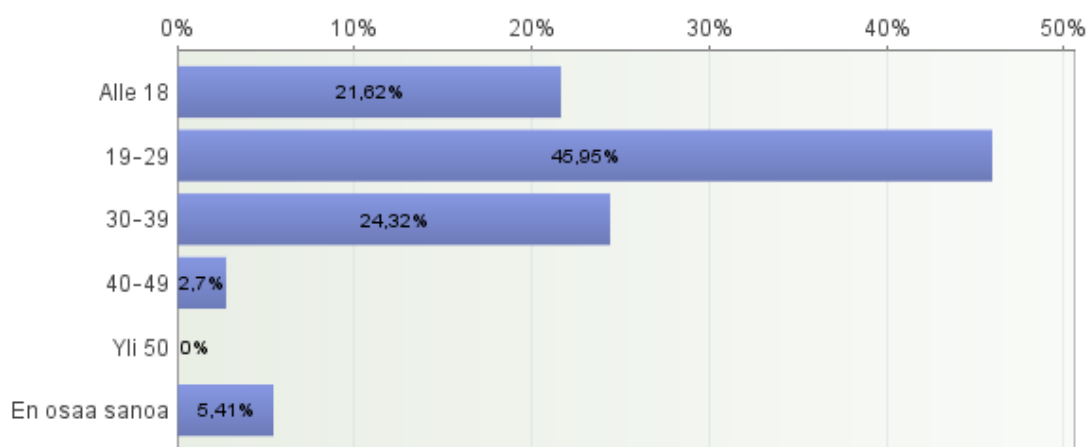
Kuvio 11. Oletteko kokeneet ongelmalliseksi joidenkin sarjakuvien sijoituksen?

Viimeisessä kokoelmatyökysymyksessä kysyttiin onko koettu ongelmalliseksi joidenkin sarjakuvien sijoitus, eli onko ollut epäselvyyttä kuuluisiko aineisto lasten- vai aikuistenosaston kokoelmiin. Vastaajista lähes kolmella neljäsosalla oli ollut ongelmia sarjakuvien sijoittamisessa jompaankumpaan kokoelmaan. Tämän lisäksi haluttiin kuulla, kuinka käytännön kirjastotyössä kyseinen ongelma ratkaistiin, joten jatkokysymyksenä oli mahdollisuus kertoa tästä vapaasti. Yleisimpien aineiston läpiluvun ja siirtämisen lisäksi hyväksi havaittuja keinoja olivat:

- muiden kirjastojen kokoelmiin vertailu,
- rajatapausten (esimerkiksi manga) laittaminen kaiken varalta aikuistenosastolle,
- asiakkaiden valitusten/palautteiden huomioiminen,
- henkilökunnan kanssa yhdessä neuvottelu.

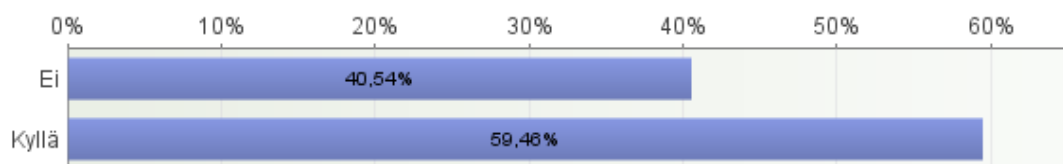
5.5 Näkyvyys

Osion alussa kysyttiin onko kirjaston sarjakuva-aineisto jaettu aikuisille ja lapsille erikseen. Lähes kaikkien vastaajien kirjastoissa näin tehty ja vain yhden kirjaston kohdalla molempien sarjakuvat sijaitsivat samassa paikassa tilan- ahtauden ja aikuisten sarjakuvien vähyden vuoksi.

Kuvio 12. Minkä ikäiseksi arvioisit aikuisten sarjakuvakokoelman keski-ikäisen käyttäjän kirjastossanne?

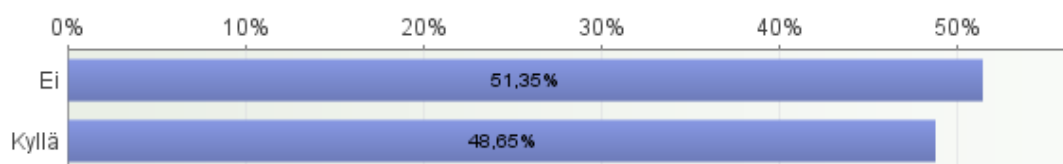
Arvioidessa aikuisten sarjakuvakokoelman keski-ikäisen käyttäjän ikää, useimmat pitivät todennäköisimpänä 20- tai 30-vuotiasta lainaajaa. Alle 18-vuotiaiden uskottiin myös käyttävän aikuisten kokoelmaa kolmanneksi eniten. Ainoastaan yhden vastaajan mielestä yli 40-vuotiaat ovat sarjakuvien keski-ikäisiä lainaajia. (Kuvio 12.)

Kuvio 13. Onko kirjastossanne ollut (tai onko tulossa) sarjakuviin erikoistuneita teemapäiviä tai näyttelyitä?

Lähes 60 % vastanneista kirjastoista on järjestänyt sarjakuvateemapäiviä tai -näyttelyitä (Kuvio 13). Vastaajia pyydettiin myös kertomaan millaisia näyttelyitä

tai teemapäiviä kirjastossa on ollut. Erilaisten teemojen mukaan vaihtuvien näyttelyjen pitäminen on suosittua, aiheena näissä on ollut muun muassa suomalaisen sarjakuvan 100-vuotisjuhla sekä eri tekijöiden juhlavuodet ja taiteilijoiden teosten esittely. Näiden lisäksi on ollut esimerkiksi manga- ja sarjakuvatyöpajoja sekä tietokisoja.

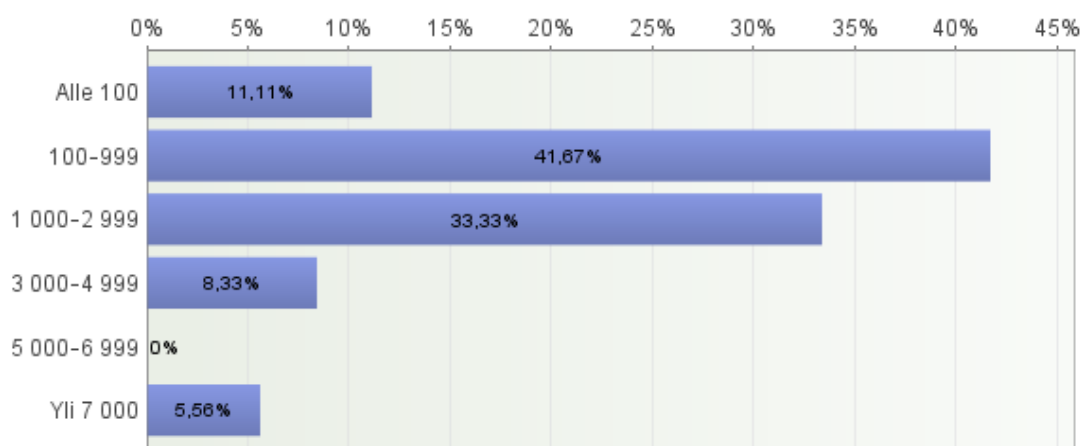

Kuvio 14. Tilataanko kirjastoonne sarjakuva-aiheisia lehtiä?

Sarjakuva-aiheisten lehtien tilaamisessa vastaukset ovat jakaantuneet melkein tasan, 51 % ei tilaa ja 49 % tilaa tällaisia lehtiä (Kuvio 14). Jatkokysymys tarkasteli mitä lehtiä kirjastot tilaavat. Yleisin vastaus oli Sarjainfo, jonka lisäksi mainittiin Tampereen Sarjakuvaseuran julkaisema Sarjari, piirtäjäkollektiivin julkaisema ilmaislehti Kuti sekä Anime-lehti.

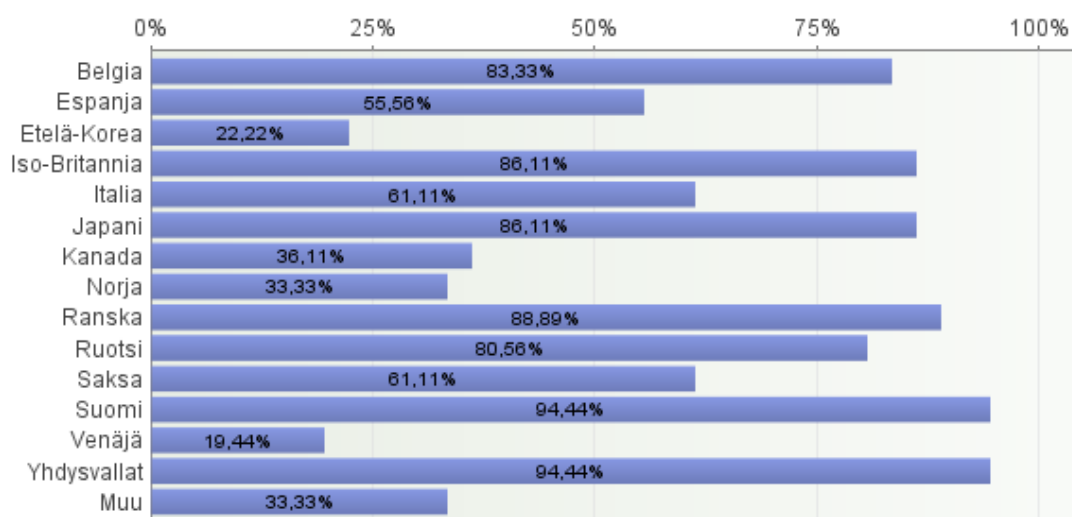
5.6 Kirjaston kokoelma

Kirjaston kokoelma -osion kysymyksien tarkoitus oli täydentää edellisten osioiden laadullista tietoa havainnollistavilla luvuilla. Nämä kertovat vastaajien kirjastojen kokoelmien laajuudesta sekä monipuolisuudesta maiden ja kielten perusteella.

Kuvio 15. Kuinka monta nidettä aikuistenosaston sarjakuvakokoelmaan sisältyy?

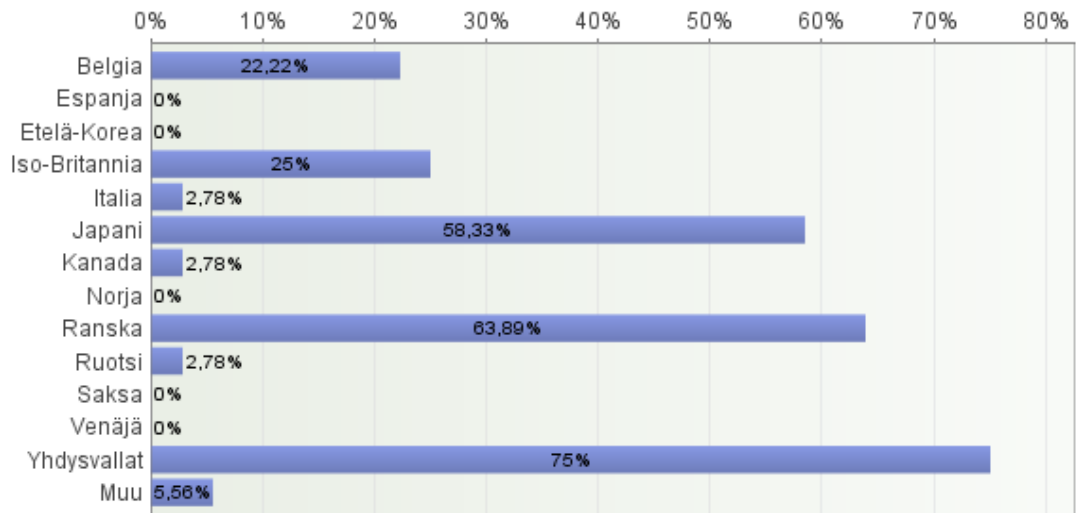
Ensimmäisenä pyydettiin arviota, kuinka monta nidettä aikuistenosaston sarjakuvakokoelmaan sisältyy. Kuviossa 15 on esitetty vastauksien jakauma. Tämän jälkeisillä kysymyksillä pyrittiin, että vastaajat tarkentaisivat hieman kokoelman sisältöä. Tarkoitus ei kuitenkaan ollut, että kyselyn täyttäjät olisivat etsineet vastaukset näihin kirjaston tietokannoista, vaan enemmänkin vastaisivat oman tuntemuksensa ja tietämyksensä mukaisesti. Kuvioissa 16, 17 ja 18 on vastauksista laaditut kaaviot.

Kuvio 16. Mistä maista lähtöisin olevia sarjakuvia kirjastonne kokoelmaan kuuluu?

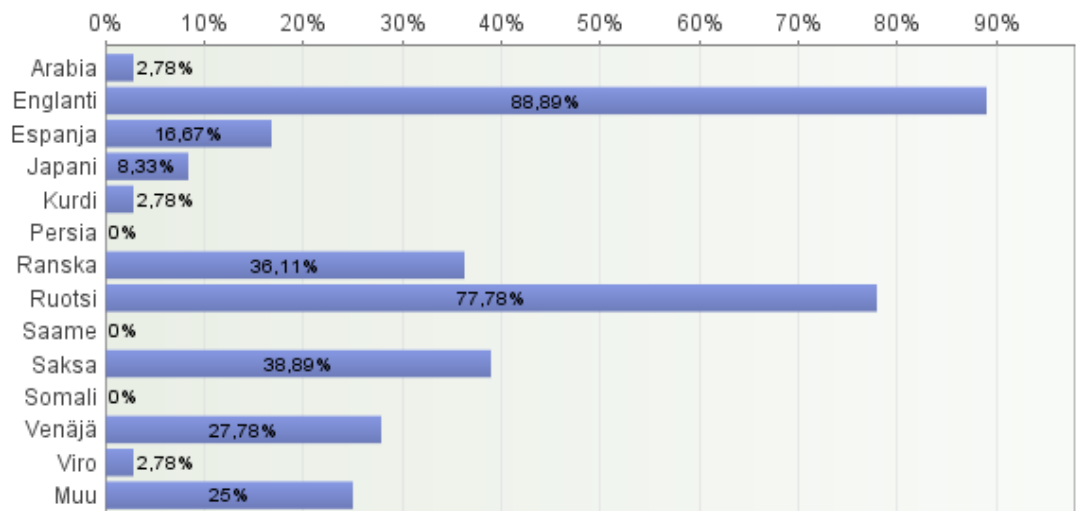

Kuviossa 16 esitetyn kysymyksen avoimissa vastauksissa mainittiin Etelä-Afrikka, Islanti, Iran, Kiina, Libanon, Malta ja Tanska.

Kuvio 17. Mistä edellä mainituista maista sarjakuvia on eniten kirjastonne kokoelmissa suomalaisen sarjakuva-aineiston lisäksi?

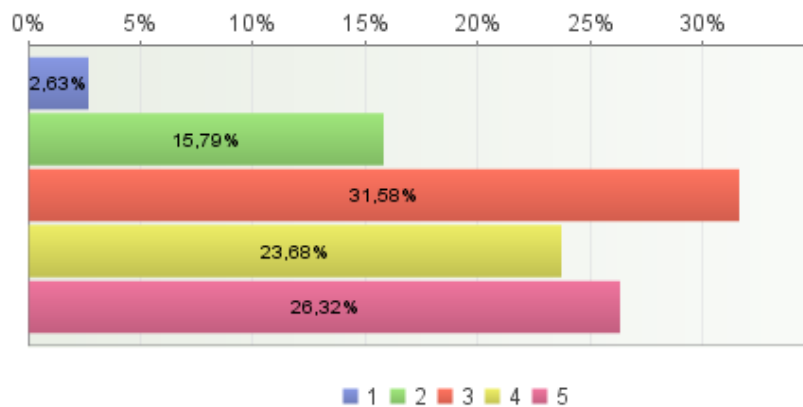
Kuviossa 18 esitetyn kysymyksen lisäyksenä tulivat italia, kiina, latina, tanska ja turkki.

Kuvio 18. Millä kaikilla eri kielillä sarjakuvia on hankittu suomen lisäksi?

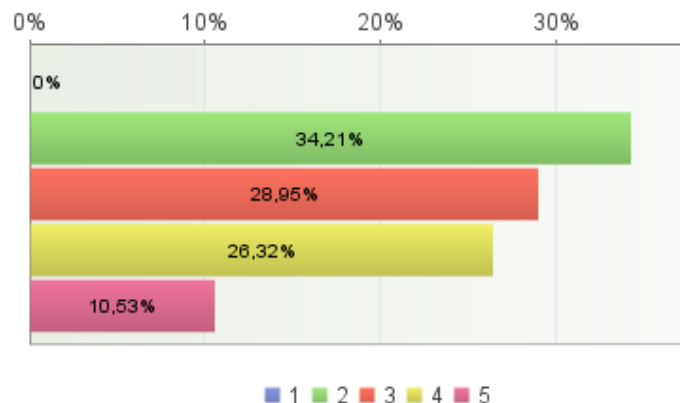
5.7 Oma kokemus

Kysyttäessä vastaajan omaa mielipidettä sarjakuvien tärkeydestä osana kirjaston kokoelmaa asteikolla 1-5, jolloin 1 tarkoittaa ei tärkeää ja 5 hyvin merkittävää, yli 80 % antoi vastaukseksi kolmosen tai suuremman numeron. Hyvin merkittäväksi osaksi kokoelmaa sarjakuvat koettiin toiseksi eniten. Vain yksi vastaaja ei pitänyt tätä aineistoa tärkeänä. (Kuvio 19.)

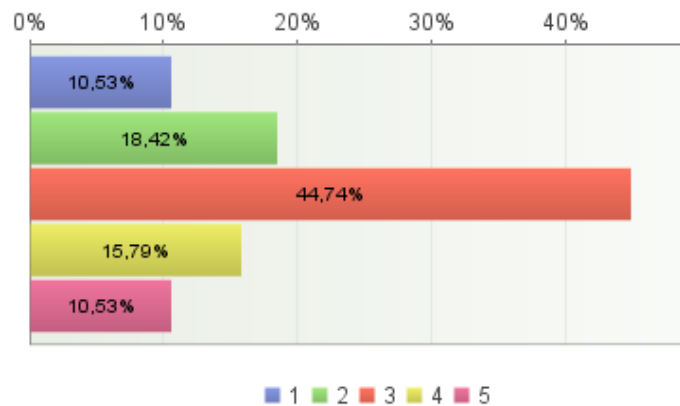
Kuvio 19. Miten tärkeäksi osaksi kirjaston kokoelmaa koet sarjakuvat?

Seuraavaksi kyselyssä käytiin läpi eri maanosien sarjakuvakenttää, eli julkaisuja, tekijöitä ja piirtäjiä, sekä kuinka hyvin vastaajat uskoivat tuntevensa niitä. Arviointi tapahtui asteikolla 1-5, jossa 1 merkitsee huonoa tuntemusta ja 5 erittäin hyvää tuntemusta.

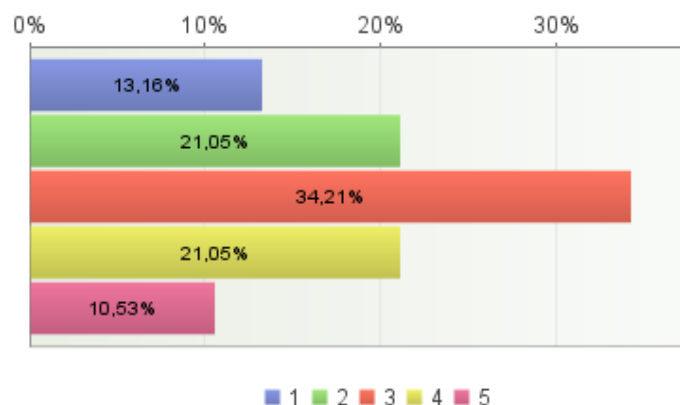
Kuvio 20. Kuinka hyvin tunnet Suomen sarjakuvakenttää?

Suomen sarjakuva-alan tuntemuksesta yleisin vastaus oli vähäinen tuntemus. Toisaalta yksikään ei vastannut tuntevensa huonosti suomalaista sarjakuvakenttää. Noin 55 % uskoi tuntevensa hyvin tai keskinkertaisesti. (Kuvio 20.) Eurooppalaisen sarjakuvan tuntemus oli yksimielisempää, 29 % koki tietävänsä siitä vähäisesti tai huonosti. 27 % tunsi eurooppalaisista sarjakuva-alaa mielestään hyvin tai joko erinomaisesti. (Kuvio 21.)

Kuvio 21. Kuinka hyvin tunnet eurooppalaista sarjakuvakenttää?

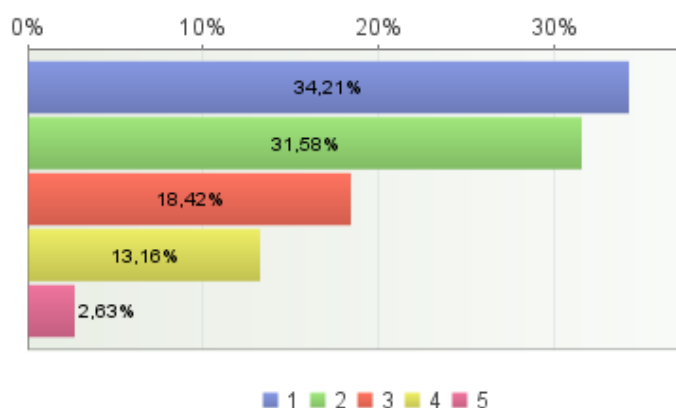
Amerikkalaisella sarjakuvakentällä tarkoitettiin tässä kyselyssä Yhdysvaltojen lisäksi Kanadaa. Näistä sarjakuvista uskottiin tietävän vähän enemmän kuin eurooppalaisista. 34 % tunsi amerikkalaista sarjakuvaa vähäisesti tai huonommin, sekä 32 % vastanneista hyvin tai paremmin. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. Kuinka hyvin tunnet amerikkalaista sarjakuvakenttää?

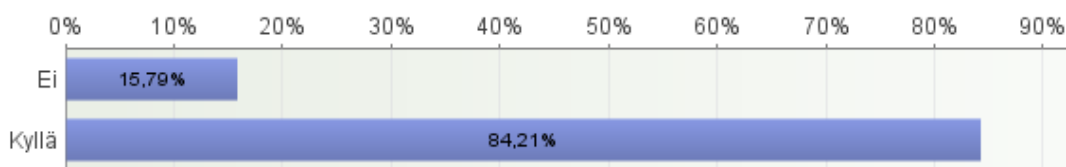
Yleinen käsitys aasialaisen sarjakuvakentän tuntemuksesta oli huono. Lähes 66 % vastasi tietävänsä vähän tai huonosti aasialaisesta, eli esimerkiksi japanilaisesta tai eteläkorealaisesta, sarjakuvasta. Siinä missä eurooppalaisen

ja amerikkalaisen sarjakuvan kohdalla oli yleistä kohtuullinen tuntemus, on aasialaisen vastineensa kohdalla se vain noin 19 %. Hyvin tai paremmin tätä aluetta uskoi tietävänsä vain noin 16 %. (Kuvio 23.)

Kuvio 23. Kuinka hyvin tunnet aasialaista sarjakuvakenttää?

Kyselyn lopuksi keskityttiin vastaajien omaan mielipiteeseen sarjakuvista. Sarjakuvien lukeminen oli kyselyn täyttäjien keskuudessa suhteellisen yleistä. 84 % vastaajista luki sarjakuvia ja 16 % ei. (Kuvio 24.)

Kuvio 24. Luetko itse sarjakuvia?

Viimeisessä kysymyksessä annettiin vastaajille mahdollisuus kertoa sarjakuvaharrastuksestaan laajemmin, eli millaisia sarjakuvia he lukevat ja kuinka aktiivisesti. Tai jos he eivät lue, niin pyydettiin kertomaan miksi. Avoimista vastauksista voidaan tiivistää viisi seikkaa, jotka kuvaavat kyselyyn vastanneiden sarjakuvien lukutottumuksia.

1. Lähes kaikki vastanneet lukevat sarjakuvia jossakin muodossaan - oli se sitten sarjakuvastrippejä tai -romaneja. Monet lukevat vähintäänkin lehdissä ilmestyviä sarjakuvia kuten Pertti Jarlan Fingerporia, Juba Tuomolan Viiviä & Wagneria sekä Jerry Scottin Jereä.

2. Motiivit sarjakuvien lukemiselle ovat erilaisia. Siinä missä yhdet lukevat niitä huumorin vuoksi ja piristääkseen itseään, toiset tutustuvat tähän aineistoon vain työn vuoksi. Useat vastasivat olevansa kiinnostuneita sarjakuvista tai harrastavansa niitä, sekä pitävänsä poliittisista ja yhteiskunnallisista sarjakuvista.
3. Sarjakuviin oli myös perehdytty monipuolisesti. Osalla vastaajista oli monen vuosikymmenen kokemus aiheesta. Monien eri maiden (Ranska, Belgia, Iso-Britannia, Etelä-korea) ja maanosien (Eurooppa, Amerikka, Aasia) sarjakuvista oltiin kiinnostuneita sekä niitä luettiin myös muun muassa ranskaksi tai englanniksi. Myös tietyille kiinnostaville osa-alueille oli erikoistuttu, kuten manga, supersankarisarjakuvat ja taidesarjakuva.
4. Sarjakuvissa arvostettiin hyvin erilaisia seikkoja. Näitä olivat esimerkiksi hyvä tarina, yhteiskunnallisuus, historiallisuus, filosofisuus ja huumori. Lisäksi korkeatasoinen kuvitus sekä piirtäjän persoonallinen tyyli, esimerkiksi maalauksellisuus, tai aihepiiri, kuten science fiction tai fantasia, mainittiin vastauksissa usein. Monet nostivat esille arvostamiaan tekijöitä: Hugo Pratt, Enki Bilal, Didier Comès, Milo Manara, Alan Moore, Neil Gaiman, Grant Morrison, Benoît Sokal, Guy Delisle, Cyril Pedrosa, Ville Ranta, Kati Kovács, Kivi Larmola, Craig Thompson ja Jean-Claude Mézières. Myös seuraavia teoksia nimettiin: Marjane Satrapin Persepolis, Benoît Sokalin Ankardo-sarjat, Catel & Bocquetin Kiki Montparnassen kuningatar, Cyril Pedrosan Kolme varjoa, Craig Thompsonin Blankets sekä Neil Gaimanin Sandman-sarja.
5. Syitä mitä osa vastaajista mainitsi sarjakuvien lukemattomuudelle, olivat muun muassa ajan vähäisyys ja kiinnostuksen puute. Myös kuvakerronnan hahmottaminen oli osalla hankalaa, pelkkä teksti koettiin helpommaksi. Erityisesti mangan kohdalla moni nosti esiin tämän ongelman.

5.8 Yhteenveto

Kyselyn vastauksista voidaan vetää johtopäätöksiä yleisten kirjastojen sarjakuvan hankinnasta 2010-luvun Suomessa. Tämän aineiston hankinnassa ensiarvoisin tiedonlähde näyttää olevan kustantajien luettelot, kuten varmasti muunlaisenkin kaunokirjallisuuden kohdalla. Näiden lisäksi käytetään kollegoiden tietoa hyväksi sekä omaa osaamista. Hankintoihin yleensä käytettävästä työajasta vain murto-osa (5-10 %) menee sarjakuvien valitsemiseen. Kuitenkin vastaajilla oli mielestään riittävästi tietoa sarjakuvista hankintapäätösten tueksi.

Tärkein peruste tietyn sarjakuvan hankkimiselle kokoelmiin on sen tai tekijän yleinen tunnettavuus. Helpoin saatavuus oli vastaajien keskuudessa sen sijaan vähiten tärkeä valintaperuste. Asiakkaiden hankintapyynnöt ja asiakaskunnan mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon monessa kirjastossa, mikä lisäksi muokkaa sarjakuvakokoelmien sisältöä omanlaisekseen. Sarjakuvia hankitaan monista maista ja useilla kielillä, sekä eri maanosien sarjakuvista uskotaan myös tietävän riittävästi. Ainoastaan aasian sarjakuvan tuntemus uskottiin huonoksi. Yleinen ongelma oli aineiston sijoittamisessa, eli kuuluuko jokin tietty sarjakuva aikuisten vai lasten kokoelmiin.

Melkein kaikki kyselyn täyttäjät lukevat sarjakuvia jossain muodossa. Vastaajien joukossa oli myös selvästi sarjakuvien asiantuntijoita ja joillakin oli monen kymmenen vuoden kokemus aiheesta sekä erityiset mielenkiinnon kohteet. Motiivit sarjakuvien lukemiseen - ja lukematta jättämiseen - olivat vaihtelevia, kuten kaunokirjallisuuden lukemisessa yleensä. Varmasti sarjakuvia ei lueta pelkästään taidelajin vuoksi, vaan niiden sisällöstä haetaan ja saadaan samanlaisia kokemuksia kuin muustakin kaunokirjallisuudesta.

5.9 Pohdintaa

Ihanteellista olisi tietysti, jos kokoelmatyön ja hankintojen tekemisen voisi jakaa tietyistä aihealueista kiinnostuneiden työntekijöiden kesken. Näin jokainen tekisi

mielekästä työtä itseään kiinnostavan aiheen parissa. Tällä tavoin myös vältettäisiin yhden työntekijän ylikuormittaminen, jos työt ovat jaettu monen työntekijän kanssa. Työelämän realiteetit eivät välttämättä mahdollista tällaista menettelyä ja kirjaston työntekijöiden täytyy osata hankkia myös sellaista aineistoa, joiden aihealueesta heillä ei mahdollisesti ole mitään kokemusta.

Tehtäville hankinnoille kuuluisi asettaa yhteisesti noudatettavia suuntaviivoja. Näitä voisivat olla muun muassa hankittavan sarjakuva-aineiston sisällön tarkistaminen ennen kokoelmaan liittämistä. Tarkistaminen voi olla yksinkertaisesti teosten läpilukemista tai sitten tiedon hakemista Internetistä, mikä on nopeampaa. Tämä myös vähentäisi ”rajatapausten” sijoittamista aikuisten puolelle, jotka voisivat olla ihan hyvin lapsillekin sopivia. Sama toimii tietysti vastavuoroisesti eli lasten puolen sarjakuvat tulisi myös käydä hankintavaiheessa läpi, ettei mukaan eksy selvästi aikuisempaan makuun tarkoitettua materiaalia. Yksittäisten sarjan osien hankkiminen ei ole myöskään perusteltavaa, vaan koko sarja tulisi hankkia. Tämän seuraaminen voi olla haastavaa moniosaisien manga-sarjojen kohdalla.

Tiedon saatavuutta sarjakuvista tulisi edesauttaa kirjastoissa muun muassa tilaamalla aiheeseen liittyviä lehtiä sekä hankkimalla alan tietokirjallisuutta. Mahdollisuuksien mukaan sarjakuvia ja niiden tekijöitä tulisi tuoda esille esimerkiksi näyttelyiden tai teemapäivien muodossa. Sarjakuvakokoelman voisi myös sijoittaa helposti löydettävälle paikalle tai ainakin selkeä kyltti olisi osoittamassa kokoelman sijainnin. Ennen kaikkea sarjakuvia tulisi kohdella kuin mitä tahansa muuta kaunokirjallista aineistoa, ei erikoistapauksena, mutta ei muita alempiarvoisenakaan.

6 LOPUKSI

Opinnäytteen tarkoituksena oli selvittää sarjakuvien hankinnan käytäntöjä yleisissä kirjastoissa. Asiaa kartoitettiin kyselytutkimuksen avulla. Kysely tehtiin Webropol-sovelluksella ja se oli avoinna toukokuun lopusta kesäkuun loppuun vuonna 2011. Kaiken kaikkiaan vastauksia tuli 38, joka on tyydyttävä luku antamaan suuntaa hankintakäytännöistä sekä kirjastoammattilaisten yleisestä suhtautumisesta sarjakuviin.

Ongelmia esiintyi kyselyn toteutuksessa Webropolilla. Palautteen mukaan osa vastaajista ei pystynyt valitsemaan haluamaansa numeroa (tai ylipäättään mitään kohtaa) valintakysymyksissä. Webropolin tukeen oltiin yhteydessä ongelman takia, mutta sieltä saadun vastauksen mukaan vika johtuu luultavamminkin vastaajien tietokoneiden rajoittavista tietoturvamäärittelyistä. Toisaalta tästä ongelmasta tuli vain vähän ilmoituksia, joten sen ei luulisi vaikuttavan paljon vastauksien paikkansa pitävyyteen.

Opinnäytteen tärkeänä osana ollut kysely olisi voitu toteuttaa paremmin. Jotkut kysymykset näin jälkikäteen ajateltuna ovat epärelevantteja ja lisäävät vain kyselyn pituutta tuomatta paljoa uutta informaatiota. Myös kysymysten valmistelussa olisi voinut käyttää hyväkseen opaskirjoja aiheesta, kuten Vehkalahden Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät (2008) -teosta.

Aiheessa varmasti riittäisi tutkittavaa lisää. Kirjaston ja sarjakuvien suhteesta ei ole kirjoitettu paljoa. Asiaa on jonkin verran käsitelty Kirjastolehdessä, mutta ei kuitenkaan lähes yhtään sarjakuva-aiheisissa lehdissä, kuten Sarjainfossa. Olisi varmasti mielenkiintoista tietää myös sarjakuvatekijöiden mielipiteitä kirjastojen kokoelmista sekä mitä heidän mielestä niihin tulisi kuulua. Samankaltainen kysely voitaisiin toteuttaa myös asiakkaiden joukossa ja kysyä heidän mielipidettään sarjakuvista osana kirjaston kokoelmaa.

LÄHTEET

Ekholm, K. 1986. Sarjakuvan valinnasta. Kirjastolehti 11/1986, 510-511.

Ellibs. 2012. UKK. Viitattu 2.4.2012 <http://www.ellibs.com/fi/ukk>.

Heikkilä, P. 1978. Sarjakuvat - syntipukki. Kirjastolehti 5/1978, 174-176.

Holmberg, K.; Huvila, I.; Kronqvist-Berg, M.; Nivakoski, O. & Widén-Wulff, G. 2009. Kirjasto 2.0. Muuttuva osallistumisen kulttuuri. Helsinki: BTJ Kustannus.

Hypén, K. 2006. "...tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään": kirjastot ja kaunokirjallisuus. Teoksessa Hypén, K. (toim.) Fiktiota! Levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 11-66.

Hänninen, H. & Kempainen, P. 1994. Lähtöruutu sarjakuvaan. Helsinki: Yleisradio.

Hänninen, V. 2006. Amerikkalainen sarjakuva monipuolisempaa kuin koskaan. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 28-35.

Hänninen, V. 2006. Jean Giraud/Moebius. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 111-119.

Hänninen, V. 2006. Ranskan sarjakuva elpyi 1990-luvulla. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 17-22.

Hänninen, V. 2006. "Sarjakuvakulttuuria pitää tallentaa tuleville sukupolville". Kirjastolehti 3/2006, 26-27.

Hänninen, V. 2008. Japanilainen sarjakuva on tullut Suomeen jäädäkseen. Kirjastolehti 2/2008, 32-33.

Hänninen, V. 2011. Finnish opium. Teoksessa Hänninen V. (toim.) Finnish Comics Annual 2011. Helsinki: Huuda Huuda & The Finnish Comics Society, 9-17.

Johnson, P. 2004. Fundamentals of Collection Development and Management. Chicago: American Library Association.

Jokinen, H. 1997. Sarjakuva kirjastossa: lehtolapsesta perheenjäseneksi. Kirjastolehti 4/1997, 128-129.

Jokinen, H. 2002. Tuolien välistä omalle pallille - sarjakuva valtion taidehallinnossa. Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 14/2001. Helsinki.

Jokinen, H. 2006. Enki Bilal. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 69-75.

Jokinen, H. 2006. Käännökset hallitsevat Saksan sarjakuvamarkkinoita. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 23-27.

Jokinen, H. (toim.) 2011. Sarjakuva Suomessa. Historiasta, asemasta, kielestä. Helsinki: Avain.

Karjalainen, M. 2010. Kirjasto sarjakuvan asialla. Sarjainfo 2/2010, 21.

Kataisto, V. 2006. Alan Moore. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 182-190.

- Kataisto, V. 2006. Neil Gaiman. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 105-110.
- Koivunen, H. 1986. Slam! Kirjastolehti 11/1986, 501.
- Kotanen, E. 1993. Naisia ja sarjakuvia. Kirjastolehti 6/1993, 174-175.
- Kotanen, E. 1993. Sarjakuvakirjastonhoitajan tunnustuksia. Kirjastolehti 11/1993, 288-289.
- Kotanen, E. 1993. Väkivaltaa ja pornoa! Kirjastot ihmeissään sarjakuvan satumaassa? Kirjastolehti 11/1993, 289-291.
- Kunzle, D. 2011. Comic strip. Encyclopædia Britannica Online. Viitattu 11.6.2011.
- Lagerstedt, I. 1986. Sarjakuvien ja kirjastojen puolesta. Kirjastolehti 11/1986, 506-507.
- Laine, J. 2006. Ensimmäinen mangasuomennos sai jatkoa. Viitattu 13.1.2012 <http://www.kvaak.fi/naytajuttu.php?articleID=699>.
- Laine, J. 2008. Tarmo Koivistolle Kaarina Helakisa -kirjallisuuspalkinto. Viitattu 18.1.2012 <http://www.kvaak.fi/test2011.php?articleID=1039>.
- McCloud, S. 1994. Sarjakuva: näkymätön taide. Suom. Heiskanen, J. Helsinki: The Good Fellows.
- Murray, C. 2011. Graphic novel. Encyclopædia Britannica Online. Viitattu 11.6.2011.
- Porkola, H. 2012. Arktista irrottelu eli sarjakuvatoimintaa Kemissä 1981-96. Viitattu 18.1.2012 <http://sarjis.gstdomain.net/cms/festivaalihistoria-heikki-porkola-arktista-irrottelu>.
- Rantanen, K. 1992. Sanallista tietoa sarjakuvasta. Kirjastolehti 7-8/1992, 210.
- Risingshadow. 2012. Esittely. Viitattu 2.4.2012 <http://fi.risingshadow.net/esittely>.
- Rislakki, J. 1976. Sarjikkeet. Kirjastolehti 7-8/1976, 284-286.
- Sabin, R. 2001. Comics, comix & graphic novels: A history of comic art. New York: Phaidon.
- Santikko, S. 2011. Maan mies Marsissa ilmestynyt. Viitattu 17.1.2012 <http://kvaak.fi/naytajuttu.php?articleID=1682>.
- Sarén, A. 2006. Japanilaisella sarjakuvalla eli mangalla on pitkät perinteet. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 1. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 9-16.
- Sarjakuvablogit.com. 2012. Etusivu. Viitattu 12.3.2012 <http://sarjakuvablogit.com/>
- Sarjakuva kirjastossa - lempilapsi vai lapsipuoli? 2000. Sarjainfo 4/2000, 13.
- Sarjakuvat - kuusi näkökulmaa. 1978. Kirjastolehti 5/1978, 177-184.
- Sinisalo, O. 2007. Internet toimii strippisarjakuvan koelaboratoriona. Teoksessa Hänninen, V. (toim.) Ulkomaisia sarjakuvantekijöitä 2. Helsinki: BTJ Finland, 27-31.
- Sipilä, S. 2009. Juhlitaan yhdessä Kirjastoseuran toimintaa 1910-2010. Kirjastolehti 4/2009. Viitattu 27.1.2012 http://kirjastoseura.kaapeli.fi/etusivu/jasen/lehtiarkisto?modeyksi=yksi&takaisin=/&teksti_id=14036
- Smylie, J. 2011. Comics. Oxford Art Online. Viitattu 11.6.2011.

- Suomen sarjakuvaseura. 2012. Sarjainfo. Viitattu 27.1.2012
http://www.sarjakuvaseura.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=14&Itemid=42.
- Tuomi, P. 2011. Kirjojen keskellä. Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana. Helsinki: Avain.
- Tyrni, J. 1992. Supersankareita vai puuhavinkkejä. Lasten- ja nuortenlehdet kirjastossa. Kirjastolehti 9/1992, 232- 233.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. 2. painos. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Vitikainen, V. 2006. Hiroshiman pojasta odotettu uusintapainos. Viitattu 13.1.2012
<http://www.kvaak.fi/naytajuttu.php?articleID=614>.
- Yleisten kirjastojen laatusuositus. 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Helsinki. Viitattu 16.2.2012
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM20.pdf?lang=fi>.

Sarjakuvan hankinta ja näkyvyys kirjastoissa

Kysely on tarkoitettu sarjakuvien kanssa tekemisissä oleville yleisten kirjastojen työntekijöille. Kysely koskee niitä sarjakuvia, jotka ovat sijoitettu kirjastossa aikuistenosastolle, kaunokirjallisuuspuolelle tai vastaavalle alueelle. Muun muassa useimmat sarjakuvaramaanit kuuluvat tähän kategoriaan. Kyselyn ulkopuolelle jää siis lasten- ja nuortenosaston sarjakuvat ja niiden kokoelmatyö.

Kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan palkinto. Palkintoon sisältyy uusia sarjakuvakirjoja. Arvontaan osallistuminen on vapaaehtoista ja edellyttää sähköpostiosoitteen täyttämistä kyselyn viimeisellä sivulla. Kyselyn vastaukset ja arvonnän sähköpostiosoitteet käsitellään erikseen vastaajien anonymiteettin säilyttämiseksi.

Opinnäytetyön tekijä:

Niina Raita: niina.raita@students.turkuamk.fi

Opinnäytetyön ohjaaja:

Olli Mäkinen: olli.makinen@turkuamk.fi

Turun ammattikorkeakoulu, kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

---

Taustatiedot

1. Onko kirjasto, jonka puolesta vastaat *

Pääkirjasto

Lähikirjasto

Kirjastoauto

Erikoiskirjasto (minkä alan?)

Muu (mikä?)

2. Minkä kokoisessa kunnassa tai kaupungissa kirjastonne sijaitsee? *

Asukasmäärän mukaan

Alle 2 000

2 000 – 5 999

6 000 – 9 999

10 000 – 19 999

20 000 – 39 999

40 000 – 99 999

Yli 100 000

3. Mitä seuraavista kuuluu työnkuvaasi? *

Laina/palautus

Tietopalvelu

Hankinta

Joku muu (mikä?)

4. Kauanko olet työskennellyt kirjastoalalla? *

Alle vuoden

1-4 vuotta

5-9 vuotta

10-14 vuotta

Yli 15 vuotta

5. Millainen ammatillinen tausta sinulla on? *

Ei ammatillista koulutusta

Ammattikurssi tai muu lyhyt ammattikoulutus

Ammattikoulu, kauppakoulu tai vastaava

Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Oppisopimuskoulutus

Muu (mikä?)

Kokoelmatyö

6. Mistä saat tietoa kirjastoonne hankittavista sarjakuvista? Laita tärkeysjärjestykseen seuraavat hankinnassa käytettävät tietolähteet. *

1=ei käytetä ollenkaan, 5=eniten käytetyin

Jos valitset väärän arvon taulukosta, voit helposti korjata sen klikkaamalla valittua arvoa uudestaan. Tällöin valinta häviää, jolloin voit asettaa valinnan uudelleen haluamaasi kohtaan.

	1	2	3	4	5
Asiakkaiden hankintaehdotukset	☐	☐	☐	☐	☐
BTJ:n Kirjo	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjailijoiden/kuvittajien Internet-sivut	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjallisuus- ja/tai sarjakuva-aiheiset lehdet	☐	☐	☐	☐	☐
Kustantajien luettelot, mainokset ja Internet-sivut	☐	☐	☐	☐	☐

7. Mitä edellä mainittujen tietolähteiden lisäksi käytetään sarjakuvien hankinnan apuna Kirjastossanne ja mitkä lähteet ovat teistä erityisen toimivia? *

8. Missä määrin koet saavasi tietoa ilmestyvistä sarjakuvista hankintapäätöksien tueksi? *

	1	2	3	4	5	
en lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	erittäin paljon

9. Kuinka paljon työaikaa pystyt käyttämään ilmestyvän kirjallisuuden seuraamiseen ja kirjalaintojen tekemiseen? *

	1	2	3	4	5	
en lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	erittäin paljon

10. Kuinka paljon edellä mainitun kysymyksen työajasta käytät sarjakuva-aineiston seuraamiseen ja valitsemiseen? *

Määrittele aika prosentteina

11. Millä perusteella valittaviin sarjakuviin päädytään? Aseta tärkeysjärjestykseen seuraavat valintaperusteet. *

1=ei merkitystä, 5=suurin merkitys

Jos valitset väärän arvon taulukosta, voit helposti korjata sen klikkaamalla valittua arvoa uudestaan. Tällöin valinta häviää, jolloin voit asettaa valinnan uudelleen haluamaasi kohtaan.

	1	2	3	4	5
Asiakkaan hankintaehdotus	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn
Helppo saatavuus	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn
Sarjakuva tai sen tekijä on voittanut palkintoja	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn
Sarjakuva tai sen tekijä on yleisesti tunnettu/suosittu	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn
Tekijän tuotantoa on jo kokoelmissa	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn	☐ jn

12. Onko edellä mainittujen valintaperusteiden lisäksi muita syitä sarjakuvien hankkimiselle kirjastossanne? *

13. Onko kirjastossanne valittu erillinen työntekijä vastaamaan pelkästään sarjakuvien hankinnasta? *

jn Ei

jn Kyllä (onko tämä todettu toimivaksi käytännöksi?)

14. Oletteko kokeneet ongelmalliseksi joidenkin sarjakuvien sijoituksen eli onko ollut epäselvyyttä kuuluisiko aineisto lasten- vai aikuistenosaston kokoelmiin? *

jn Ei

jn Kyllä (miten on toimittu asian selvittämiseksi?)

Näkyvyys

15. Onko kirjastossanne sarjakuvat jaoteltu aikuisille ja lapsille erikseen? *

jn Kyllä

jn Ei (miksi?)

16. Minkä ikäiseksi arvioisit aikuisten sarjakuvakokoelman keskiverron käyttäjän kirjastossanne? *

jn Alle 18

jn 19–29

jn 30–39

jn 40–49

jn Yli 50

jn En osaa sanoa

17. Onko kirjastossanne ollut (tai onko tulossa) sarjakuviin erikoistuneita teemapäiviä tai näyttelyitä? *

jn Ei

Kyllä (millaisia teemapäivät/näyttelyt ovat olleet?)

18. Tilataanko kirjastoonne sarjakuva-aiheisia lehtiä? *

Esimerkiksi suomalainen Sarjainfo tai yhdysvaltalainen The Comics Journal

Ei

Kyllä (mitä lehtiä?)

Kirjaston kokoelma

19. Kuinka monta nidettä aikuistenosaston sarjakuvakokoelmaanne sisältyy? *

Alle 100

100-999

1 000-2 999

3 000-4 999

5 000-6 999

Yli 7 000

20. Mistä maista lähtöisin olevia sarjakuvia kirjastonne kokoelmaan kuuluu? *

Belgia

Espanja

Etelä-Korea

Iso-Britannia

Italia

Japani

Kanada

Norja

Ranska

Ruotsi

Saksa

Suomi

Venäjä

Yhdysvallat

Muu (mikä maa/mistä maista?)

21. Mistä edellä mainituista maista sarjakuvia on eniten kirjastonne kokoelmissa suomalaisen sarjakuva-aineiston lisäksi? *

Vallitse enintään kolme

Belgia

Espanja

Etelä-Korea

Iso-Britannia

Italia

Japani

Kanada

Norja

- Ranska
- Ruotsi
- Saksa
- Venäjä
- Yhdysvallat
- Muu (mikä maa/mistä maista?)

22. Millä kaikilla eri kielillä sarjakuvia on hankittu suomen lisäksi? *

- Arabia
- Englanti
- Espanja
- Japani
- Kurdi
- Persia
- Ranska
- Ruotsi
- Saame
- Saksa
- Somali
- Venäjä
- Viro
- Muu (mikä kieli/mitkä kielet?)

Oma kokemus

23. Miten tärkeäksi osaksi kirjaston kokoelmaa koet sarjakuvat? *

	1	2	3	4	5	
ei tärkeä	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ	hyvin merkittävä

24. Kuinka hyvin tunnet omasta mielestäsi Suomen sarjakuvakenttää eli esimerkiksi julkaisuja, tekijöitä ja piirtäjiä? *

	1	2	3	4	5	
tunnen huonosti	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ	tunnen erittäin hyvin

25. Kuinka hyvin tunnet omasta mielestäsi eurooppalaista sarjakuvakenttää? *

Esimerkiksi Ranska, Belgia, Iso-Britannia

	1	2	3	4	5	
tunnen huonosti	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ	tunnen erittäin hyvin

26. Kuinka hyvin tunnet omasta mielestäsi amerikkalaista sarjakuvakenttää? *

Esimerkiksi Yhdysvallat, Kanada

	1	2	3	4	5	
tunnen huonosti	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ	tunnen erittäin hyvin

27. Kuinka hyvin tunnet omasta mielestäsi aasialaista sarjakuvakenttää? *

Esimerkiksi Etelä-Korea, Japani

	1	2	3	4	5	
tunnen huonosti	jñ	jñ	jñ	jñ	jñ	tunnen erittäin hyvin

28. Luetko itse sarjakuvia? *

Ei

Kyllä

29. Kerro lisää suhteestasi sarjakuviin. Millaisia sarjakuvia luet ja kuinka aktiivisesti tai jos et lue, niin miksi? *

30. Jäikö jokin sanomatta tai kysymättä? Voit lopuksi kertoa vielä kyselyn aihepiiriin liittyviä mielipiteitä, ehdotuksia tai muita kommentteja.

Lähetä

Kiitos vastauksistasi! Lomakkeen lähetettyäsi selain siirtyy automaattisesti sivulle johon voit jättää halutessasi sähköpostiosoitteesi arvontaa varten.